

#crealit

Ruta de creació literària sobre cultura valenciana

Rosa Mut · Andreu Pascual · Mònica Richart · Natàlia Salvador

Innovació docent i iniciació a la investigació en educació lingüística i literària

Prof. Alexandre Bataller

Màster universitari en professor/a de secundària

Curs 2014-2015

ÍNDIX DE CONTINGUTS

I. CONTEXTUALITZACIÓ DE LA PROPOSTA	3
1. Justificació	3
2. Objectius generals de l'eixida	4
3. Aspectes de la programació del curs vinculats a la proposta	4
4. Dates de realització	7
5. Textos literaris a partir dels quals es fa la proposta	8
II. ASPECTES CONCRETES: LLOCS LITERARIS I PARTICIPANTS	10
1. Llocs que es visitaran	10
2. Participants en la proposta	10
III. SEQÜÈNCIA PREVISTA D'ACTIVITATS	11
1. Abans d'eixir	11
1.1. Introducció dels autors	11
1.2. La narrativa	13
1.3. La poesia	14
1.4. El teatre	14
1.5. L'assaig	15
1.6. Itinerari de la ruta	16
1.7. Ús de twitter	17
2. Durant l'eixida	17
3. Després de l'eixida	20
IV. CONCLUSIÓ: CONNEXIÓ DE LA PROPOSTA AMB LA INVESTIGACIÓ I LA INNOVACIÓ	21
1. Formulació del problema	21
2. Recerca de possibles solucions i planificació de la intervenció	21
3. Intervenció amb el grup-classe	22
4. Observació de la intervenció	22
5. Avaluació	23
6. Divulgació, revisió i implementació	26
V. BIBLIOGRAFIA	27

I. CONTEXTUALITZACIÓ DE LA PROPOSTA

1. Justificació

«Quan escric m'ho lleve tot de damunt:
se'n van les angoixes i renaix el
coratge»

Anna Frank

La nostra proposta de ruta literària va dirigida a l'aula de primer de batxillerat de l'IES Càrcer, institut de la Ribera Alta. Si preguntem a classe quants alumnes escriuen per gust de manera habitual, no ens sorprendria que la xifra de braços alçats fóra baixa. Seria més fàcil trobar alumnes que dibuixaren, pintaren o feren música en el seu temps lliure. Per què un art que requereix tan poc de material té menys adeptes que per exemple la música, que suposa una inversió econòmica superior?

Escriure significa explicitar uns sentiments o unes idees en paraules concretes. Implica imaginar una situació, uns personatges, una història. Implica, també, un cert domini de la gramàtica i de l'ortografia perquè el text siga agradable de llegir. I, en un context acadèmic, implica que algú (el docent, si més no) llegirà la producció escrita.

És freqüent que els alumnes senten timidesa a l'hora d'escriure perquè se senten incòmodes amb algunes de les implicacions anteriors, especialment en la nostra llengua. És habitual que, quan fan xicotetes mostres d'escriptura pública (per exemple, en les xarxes socials), les facen en castellà. Sovint argumenten que el català és «més difícil» perquè (probablement) no n'han interioritzat les normes ortogràfiques. En altres casos, la raó és ideològica. Alguns estudiants tenen prejudicis lingüístics molt clars, especialment si no tenen el valencià com a L1. N'hi ha que veuen el valencià com una cosa aliena, imposada o fins i tot «de poble». D'altres, tot i tenir el valencià com a llengua d'ús habitual, no el relacionen amb l'expressió artística per la manca de presència de la nostra llengua en els mitjans de comunicació de masses (cinema, televisió, ràdio, etc.). En el context en què s'emmarca la nostra proposta (un institut públic de la Ribera Alta, on la majoria dels alumnes parlen valencià de manera habitual i el tenen com a primera llengua) ens remetrem més aviat a la segona hipòtesi.

La ciutat de València, amb gairebé 800.000 habitants, és la capital del País Valencià. Els carrers del centre, al centre històric, han inspirat artistes de tota mena i ofereixen un amplí ventall de possibilitats a l'hora d'explorar motius literaris: autors, gèneres, corrents... Agrupa, també, un bon nombre d'elements que es poden relacionar amb la cultura i la història del poble valencià: les Torres

de Serrans i les de Quart, la Catedral, el Micalet, el Palau de la Generalitat, la Plaça Rodona, el Parterre, comerços emblemàtics com l'orxateria més antiga de la ciutat... Són elements que els alumnes de Secundària coneixen sovint de manera superficial i que no sempre relacionen amb el valor nacional que representen.

En aquest projecte, pretenem motivar els alumnes perquè superen aquestes dues circumstàncies que són, a parer nostre, obstacles: la vergonya vers el fet d'escriure i el desconeixement de la cultura pròpia. Per això, dissenyarem un conjunt d'activitats que ajuden els alumnes a redactar textos literaris (a partir d'unes certes pautes i de la lectura d'exemples que puguin resultar inspiradors) que s'allargarà durant la major part del curs. Conclourem la nostra aventura literària poc abans de l'estiu amb una visita al centre de la ciutat de València on relacionarem les seues produccions escrites amb un bon nombre de llocs literaris que segurament coneixien de passada, però que mai no havien mirat des de la perspectiva que els donarem durant la seqüència.

2. Objectius generals de l'eixida

L'eixida literària que proposem no s'entén sense les activitats prèvies i posteriors. Tota la seqüència, en conjunt, té uns objectius generals molt amplis, que abasten tant la creació literària com la coneixença de la cultura pròpia i del centre de la ciutat de València. Es podrien resumir en els següents punts:

1. Valorar el fet d'escriure com a mitjà de recreació, expressió i socialització.
2. Ser capaç de fer una composició literària breu en forma de conte, poema, obra teatral i aforisme.
3. Conèixer models literaris de qualitat que servisquen d'inspiració per a la creació d'obres literàries.
4. Valorar positivament la cultura valenciana.
5. Aprofundir en alguns aspectes culturals valencians, llegendes, figures històriques o fantàstiques: la Muixeranga d'Algemés, el Tribunal de les Aigües...
6. Conèixer, a grans trets, el centre de la ciutat de València a través dels llocs literaris i històrics que ofereix.

3. Aspectes de la programació del curs vinculats a la proposta

La seqüència que proposem s'engloba dins de l'assignatura de Valencià: llengua i literatura I, però no pren com a punt de partida el temari proposat al bloc de literatura. Considerem que els autors que s'hi estudien donen poc de lloc a la creació literària per part d'alumnes de setze anys que no hi estan avesats. Per tant, hem decidit elaborar una proposta al marge del currículum, amb autors

generalment contemporanis que puguem resultar atractius i fàcilment imitables als estudiants amb qui treballarem.

No obstant això, sí que ens hem centrat en les competències que recull el Decret de la Generalitat Valenciana que regula les ensenyances de Batxillerat. Són les següents:

- Competència comunicativa, lingüística i audiovisual [CCLA]

Aquesta competència suposa saber comunicar-se oralment i expressar-se per escrit amb els llenguatges audiovisuals, fent servir el propi cos i les TIC, amb gestió de la diversitat de llengües, amb l'ús adequat de diferents suports i tipus de text i amb adequació a les diferents funcions. També implica el coneixement de la diversitat cultural i lingüística.

Amb la ruta literària proposada, treballem tant l'expressió oral com escrita a més d'utilitzar suports audiovisuals. A més a més, l'adquisició d'aquesta competència és un dels eixos fonamental al llarg de totes les activitats proposades.

- Competència artística i cultural [CAC]

Suposa conèixer, comprendre, apreciar i valorar críticament diferents manifestacions culturals i artístiques, utilitzar-les com a font d'enriquiment i gaudi i considerar-les com a part del patrimoni dels pobles.

Aquesta competència és fonamental per a la ruta literària. La treballem diàriament a l'aula amb les activitats prèvies i sobretot durant la ruta. La competència artística no sols es treballarà observant i llegint les obres dels autors, ans també elaborant textos originals. Demés, creiem fonamental que els alumnes coneguen la cultura valenciana i és per això que la ruta literària està enfocada no sols a textos escrits sinó també a conèixer la música en valencià a més d'aquells edificis i zones de València en què normalment no es fixarien o reflexionarien i que formen part del nostre patrimoni cultural.

- Competència del tractament de la informació i competència digital [CTiID]

Consisteix a gestionar la informació des de l'accés a la seua transmissió, tot usant distints suports i incloent l'ús de les TIC com element essencial per informar-se, aprendre i comunicar-se. A més a més, implica una actitud crítica i reflexiva en la valoració de la informació disponible, contrastant-la quan calga, i respectar les normes de conducta acordades socialment per regular l'ús de la informació i les seues fonts en els distints suports.

En les activitats proposades, els donarem als alumnes unes certes localitzacions perquè ambienten els seus fragments i els contextualitzen, per tant hauran de cercar informació sobre

aquests llocs (imatges, vídeos, descripcions, etc.) I produiran els seus treballs en format digital. No obstant això també utilitzarem tècniques més tradicionals, com són l'expressió oral i la representació o dramatització de textos.

- Competència d'aprendre a aprendre [CAA]

Implica la consciència, gestió i control de les pròpies capacitats i coneixements des d'un sentiment de competència o eficàcia personal, i inclou tant el pensament estratègic com la capacitat de cooperar, d'autoavaluar-se, i el maneig eficient d'un conjunt de recursos i tècniques de treball intel·lectual per transformar la informació en coneixement propi.

Amb el foment de la composició de textos originals, treballarem aquesta competència, ja que han de crear, a partir d'unes pautes molt breus, uns textos o fragments on bolcaran tot allò que han anat estudiant i així ser més conscients i responsables del que han après.

- Competència d'autonomia i iniciativa personal [CAIP]

Les característiques d'aquesta SD estimulen l'autonomia i la iniciativa personal perquè els alumnes participen en el procés d'elaboració i transmissió de la informació. Així doncs, aquesta competència suposa l'adquisició de la consciència i aplicació d'un conjunt de valor i actituds personals interrelacionades.

- Competència social i ciutadana [CSC]

Comprendre la realitat social en què es viu, afrontar la convivència i els conflictes emprant el judici ètic basat en els valors i pràctiques democràtiques, i exercir la ciutadania, actuant amb criteri propi, contribuint a la construcció de la pau i la democràcia, i mantenint una actitud constructiva, solidària i responsable davant el compliment dels drets i obligacions cívics.

Treballar en equip i compartir el material elaborat amb la resta de la classe serà una dinàmica habitual. Per tant, hauran d'aprendre, per un costat, a respectar-se per poder treballar conjuntament ajudant-se entre ells i, per un altre costat, a valorar el treball de la resta de companys de l'equip i de la classe.

4. Dates de realització

La seqüència, entesa com el conjunt d'activitats d'abans i després de l'eixida i també de l'eixida mateixa, engloba gairebé la totalitat del curs: des de setembre fins a maig o juny, si tenim en compte que l'eixida es faria cap al començament del mes de maig i després encara hi hauria una activitat que s'hauria de dur a terme a classe.

Proposem, doncs, com a data de realització de l'eixida la primera setmana de maig. Cal que siga cap a final de curs perquè haja donat temps a treballar la creació literària de tots els gèneres que estudiem i perquè la temperatura exterior siga agradable. Tanmateix, cal que encara quede com a mínim un més de classe perquè els alumnes tinguen temps de fer l'activitat de després de l'eixida (el videolit) i perquè el professor puga avaluar el treball de cada alumne de manera individual.

És evident, però, que no totes les sessions de l'assignatura Valencià: llengua i literatura I es poden destinar a les activitats de creació literària que proposem com a part de la ruta. Proposem un model de distribució de continguts i tasques per nombre de sessions, tot i que dependria del professor repartir les activitats segons el seu criteri. Calculem que, com a mínim, s'hi haurien d'invertir 12 hores. Per tant, creiem que, aproximadament, seria convenient dedicar-hi dues sessions al mes, durant el primer trimestre; una al mes, en el segon trimestre; i dues al mes, durant el tercer trimestre.

Quant a la distribució dels continguts, pensem que seria positiu treballar la introducció als autors (exposicions) i la narrativa durant el primer trimestre, la poesia durant el segon i el teatre i l'assaig durant el tercer.

Primer trimestre	Introducció dels autors	2 sessions
	Narrativa	3 sessions (una per treballar els textos i dues per a creació)
Segon trimestre	Poesia	3 sessions (una per treballar els textos i dues per a creació)
Tercer trimestre	Teatre	4 sessions (una per a treballar els textos, dues per a creació i una per a assajar les representacions)

	Assaig	1 sessió
	Preparació per a la ruta	1 sessió (repassar l'itinerari, visualització de fotografies dels llocs que es visitaran i comentaris)
	Eixida	Un matí (dia lectiu complet en tractar-se d'horari intensiu)

5. Textos literaris a partir dels quals es fa la proposta

Per a la nostra proposta de ruta literària, hem fet una selecció de textos a partir dels quals podrem tractar diversos gèneres literaris. Són els següents:

NARRATIVA

- Vicente Blasco Ibáñez:
La barraca (Capítol IV)
- J.R. Corella:
Tragèdia de Caldesa
- Carles Salvador:
El mestre
La dona més vella del món
Aquell jove de la finestreta
Aquell poeta líric
Un pare i un vell
L'humorista
Era un enginyer

POESIA

- Estellés
Cant de Vicent
- Joan Fuster
Poema sobre València
- Carles Salvador

Elogi de la meua terra

TEATRE

- Eduard Escalante

Falla Sant Josep

En una orxateria valenciana

ASSAIG

- Joan Fuster

Selecció d'aforismes de *Judicis finals*

II. ASPECTES CONCRETES: LLOCS LITERARIS I PARTICIPANTS

1. Llocs que es visitaran

- Edifici de Correus
- Ajuntament de València
- Mercat Central
- Llotja de la Seda
- Plaça Redona
- Micalet
- Tribunal de les Aigües de València
- Teatre Talia i Teatre Escalante
- Torres de Serrans
- Jardins del riu Túria

2. Participants en la ruta

En la nostra ruta literària comptarem amb la presència de dos mediadors:

- Joan Giner Monfort: llicenciat en Filologia Catalana, actualment professor de secundària.
- Xavier Richart: estudis superiors de música, actualment és professor de dolçaina al conservatori municipal de música José Iturbi (València).

III. SEQÜÈNCIA PREVISTA D'ACTIVITATS

1. Abans d'eixir

1.1. Introducció dels autors

Els autors dels textos dels quals es treballaran a classe són cinc¹: Carles Salvador, Joan Roís de Corella, Vicent Andrés Estellés, Joan Fuster i Eduard Escalante. Hem decidit que siguin els alumnes mateix els qui hagen d'explicar a la resta de la classe, mitjançant exposicions orals, qui eren aquests escriptors, en quin context històric van viure i les seues obres principals. Les presentacions hauran de comptar amb un suport informàtic (en format powerpoint, prezi...) que es projectarà a classe i es faran per grups, és a dir, que si suposem que hi ha 25 o 30 alumnes a l'aula, es faran grups de cinc o sis i tocaran a un autor per grup. Els autors s'adjudicaran als grups per sorteig: a cada autor li correspondrà un número, que s'apuntarà en un paperet i es posarà en una capseta. Un alumne de cada grup en traurà un paperet i ja tindran assignats els autors sobre els quals hauran de fer les exposicions.

Les exposicions hauran de ser breus (d'uns 15 minuts, aproximadament) i es duran a terme en dues sessions consecutives. Amb aquesta manera de procedir pretenem iniciar els alumnes en l'estudi dels autors i que les presentacions servisquen per donar una visió global sobre aquestes figures de la nostra literatura. Com que cal assegurar-se que els alumnes hi paren esment, quan acaben les presentacions s'obrirà un torn de preguntes en què cada grup haurà de plantejar com a mínim una qüestió sobre el que han exposat els companys. Els punts que els estudiants hi hauran de desenvolupar són els següents:

- Context històric
- Biografia
- Gèneres que va conrear
- Obres principals
- Temes generals

L'adjudicació d'autors als grups i l'explicació sobre l'estructura i els punts que han de tractar les exposicions es farà en els primers minuts d'una classe del principi del curs. El professor deixarà una setmana o dos de marge perquè els alumnes tinguen temps per a preparar els seus treballs i després començaran les dues sessions en què es duran a terme les presentacions.

A continuació, presentem sumàriament els autors que hauran de treballar els alumnes. La nostra intenció no és la d'esplaiar-nos-hi gaire, ans al contrari: simplement pretenem oferir unes breus informacions que puguin servir per orientar el docent que vulga dur a terme la nostra proposta de

1 El text de Blasco Ibáñez, el capítol 4 de *La barraca*, només serà per llegir durant la ruta literària.

ruta literària.

CARLES SALVADOR

Carles Salvador (1893-1955) fou un mestre, gramàtic i escriptor valencià. La seua obra literària, encara que en gran part oblidada, és molt extensa i abasta la poesia, la narrativa, l'assaig i el teatre. Tanmateix, la seua tasca més important és la que dugué a terme com a gramàtic i defensor de la nostra llengua. No debades va ser el gramàtic del País Valencià més influent dels anys 30 i un dels més actius divulgadors de les directrius gramaticals de Fabra. En realitat, tota la seua obra està marcada pel seu compromís nacionalista i la militància lingüística.

JOAN ROÍS DE CORELLA

Mestre en teologia, Joan Roís de Corella (1435-1497) és considerat l'últim gran escriptor del segle d'or valencià i una figura essencial en la transformació dels models literaris medievals als renaixentistes. Va cultivar tant la poesia com la prosa, en la qual, influenciat per autors clàssics com Ovidi, destaca pel seu estil ampul·lós i artitzat de la «valenciana prosa». És autor de composicions que hui dia formen part de l'imaginari col·lectiu valencià, com ara *Tragèdia de Caldesa* i la *Balada de la garsa i l'esmerla*.

VICENT ANDRÉS ESTELLÉS

Vicent Andrés Estellés (1924-1993) fou el principal renovador de la poesia valenciana contemporània. També va conrear altres gèneres, però tant les obres narratives com les teatrals han tingut poca difusió. La seua obra poètica, «escrita d'una manera visceral» (Bou 1987: 377), és molt ampla i tracta temes com la quotidianitat, l'amor i l'erotisme, la mort, la cultura popular i el compromís social i nacional. És una figura cabdal de les lletres valencianes i està considerat el millor poeta valencià d'ençà d'Ausiàs March.

JOAN FUSTER

Joan Fuster (1922-1992) fou un intel·lectual valencià, de Sueca, molt compromés amb el seu país i amb el seu temps. Historiador i crític literari, va començar a escriure poesia, però en va abdicar per dedicar-se al conreu de l'assaig, gènere en el qual va excel·lir i es va convertir en un referent de la literatura catalana. Una gran part de la seua obra tracta temes relacionats amb el País Valencià i, més concretament, amb les seues particularitats polítiques, socials, històriques i culturals. *Nosaltres, els valencians*, el seu assaig més conegut, va tindre unes enormes repercussions per al poble valencià.

EDUARD ESCALANTE

Reconegut com un dels dramaturgs més destacats del teatre valencià, la influència d'Eduard Escalante (1834-1895) s'estén fins ben entrat el segle XX. Encara que va començar la seua trajectòria literària amb una obra romàntica, *Raquel*, prompte es decidí per un altre gènere de tall més popular, el sainet, amb el qual va esdevenir un autor consagrat. Els personatges dels seus sainets humorístics són persones de la classe mitjana-baixa valenciana, sovint tractats com sers ridículs i farsants.

1.2. La narrativa

En la primera activitat d'aquest apartat, a la qual cal dedicar una sessió, els alumnes llegiran alguns contes de Carles Salvador² i la narració de Roís de Corella, perquè després els puguen prendre com a models per elaborar les seues pròpies creacions que hauran de llegir durant la ruta literària. Hem triat aquests textos perquè presenten diferències formals i de contingut ben significatives. Els relats de Salvador són molt breus i concisos, generalment de tall fantàstic, i estan narrats en tercera persona; mentre que en *Tragèdia de Caldesa*, tot i ser una narració breu, l'autor inclou més informació de la que és estrictament necessària, és realista i està narrada en primera persona.

Després d'haver llegit els contes, els alumnes hauran d'explicar-ne l'estructura (inici, nus i desenllaç), el tipus de relat (fantàstic o realista), els personatges (principals i secundaris), el temps i l'espai, el tipus de narració (en primera persona o en tercera persona) i la trama argumental. És una activitat senzilla amb què els estudiants poden veure contes escrits amb diverses tècniques i copsar-ne les característiques fonamentals, així com fer-se una idea de com volen enfocar els que hauran de redactar ells.

La següent activitat és la de creació i ocupa dues sessions durant les quals els alumnes hauran d'escriure un conte (extensió de dues o tres pàgines) com si ells mateixos en veieren els personatges des de dalt del Micalet, lloc on, durant la ruta, hauran de llegir les composicions. Per això els posaríem fotografies fetes des de dalt del Micalet perquè es facen una idea de les vistes que hi ha i que els puguen servir per a orientar-se de cara a elaborar els seus relats. En aquest sentit, creiem que els pot ajudar a inspirar-se la narració *Tragèdia de Caldesa*, en la qual Corella veu, des de la finestra de la cambra on està, la seua amada amb un altre home al pati de la casa. Aquesta és l'única pauta que han de seguir els alumnes per a elaborar les seues creacions literàries. Per tant, poden decidir si redacten el relat en primera o en tercera persona, si serà una història realista o fantàstica... Quan els alumnes hagen acabat els contes, es llegiran i se'n triaran un parell, els que més hagen agradat o els

² Pel que fa als contes de Carles Salvador, nosaltres recomanem *El mestre*, *L'humorista* i *Un pare i un fill*; tanmateix, com que n'hem seleccionat més, el professor pot triar els que més li agraden o els que crega més adequats.

millors segons el criteri col·lectiu de la classe, i aquests seran els que s'hauran de llegir durant la ruta.

1.3. La poesia

La poesia la treballarem (1 sessió) amb poemes de Vicent Andrés Estellés, Joan Fuster i Carles Salvador. *Cant de Vicent*, *Poema a València* i *Elogi a la meua terra* són les obres seleccionades. Els textos d'aquests autors seran els que els alumnes prendran com a model per elaborar les seues composicions, treballant la mètrica, rima, estrofa, vers, figures retòriques, accentuació..., per tal de facilitar les composicions que elaboraran els alumnes en l'aula i que llegiran durant la ruta literària.

Les poesies escrites (2 sessions) pels estudiants tractaran sobre la ciutat humil, dels diferents ambients que formen part de la ciutat: carrers, gent, cantonades, parcs, mercats, esglésies, per aconseguir poemes inspirats en València i en els llocs que visitarem.

1.4. El teatre

En el cas del teatre emprarem com a models els sainets de l'obra d'Eduard Escalante, un dels autors més destacats del teatre valencià al segle XIX. Els personatges dels seus sainets humorístics sovint canvien el valencià pel castellà amb l'objectiu d'ascendir socialment, per aquesta raó els textos d'aquest gènere estan plens de castellanismes.

A classe s'analitzaran fragments i textos per grups, per tal que els alumnes els treballen i coneguen més l'obra d'Escalante. Els textos seleccionats són tres: *En una orxateria valenciana*, *Falla Sant Josep* i *Des de dalt del Micalet*, però aquest últim sols es treballarà a classe, perquè amb la peça teatral que els alumnes hagen escrit i representaran, les dues primeres d'Escalante que hauran de recitar durant la ruta i la resta de textos, hi ha un nombre considerable de fragments per omplir la nostra ruta, altrament resultava massa extensa per als alumnes.

Durant les sessions a l'aula visualitzarem vídeos de diverses representacions dels sainets perquè els alumnes vegem obres teatrals, s'explicaran les parts del teatre per a familiaritzar els alumnes amb l'espai teatral i les diverses parts que el conformen. També entre les obres de teatre escrites pels alumnes es triarà una que haurà de ser representada per tots ells durant la ruta.

Durant les dues primeres sessions es treballaran els fragments i s'introduirà als estudiants aquest gènere. La tercera sessió es dedicarà a la creació literària, i per grups hauran d'escriure les seues pròpies obres, que compartiran amb la resta de companys.

Per últim, l'última hora de classe abans de la ruta els alumnes triaran l'obra que més els ha agradat de totes les composicions escrites a l'aula, l'elegida serà representada i participaran tots els alumnes. Si l'obra triada no té prou personatges perquè participe tota la classe, es triarà altra per a

representar també durant la ruta, perquè tots puguem participar en l'activitat. Després, els estudiants assajaran un poc la futura representació.

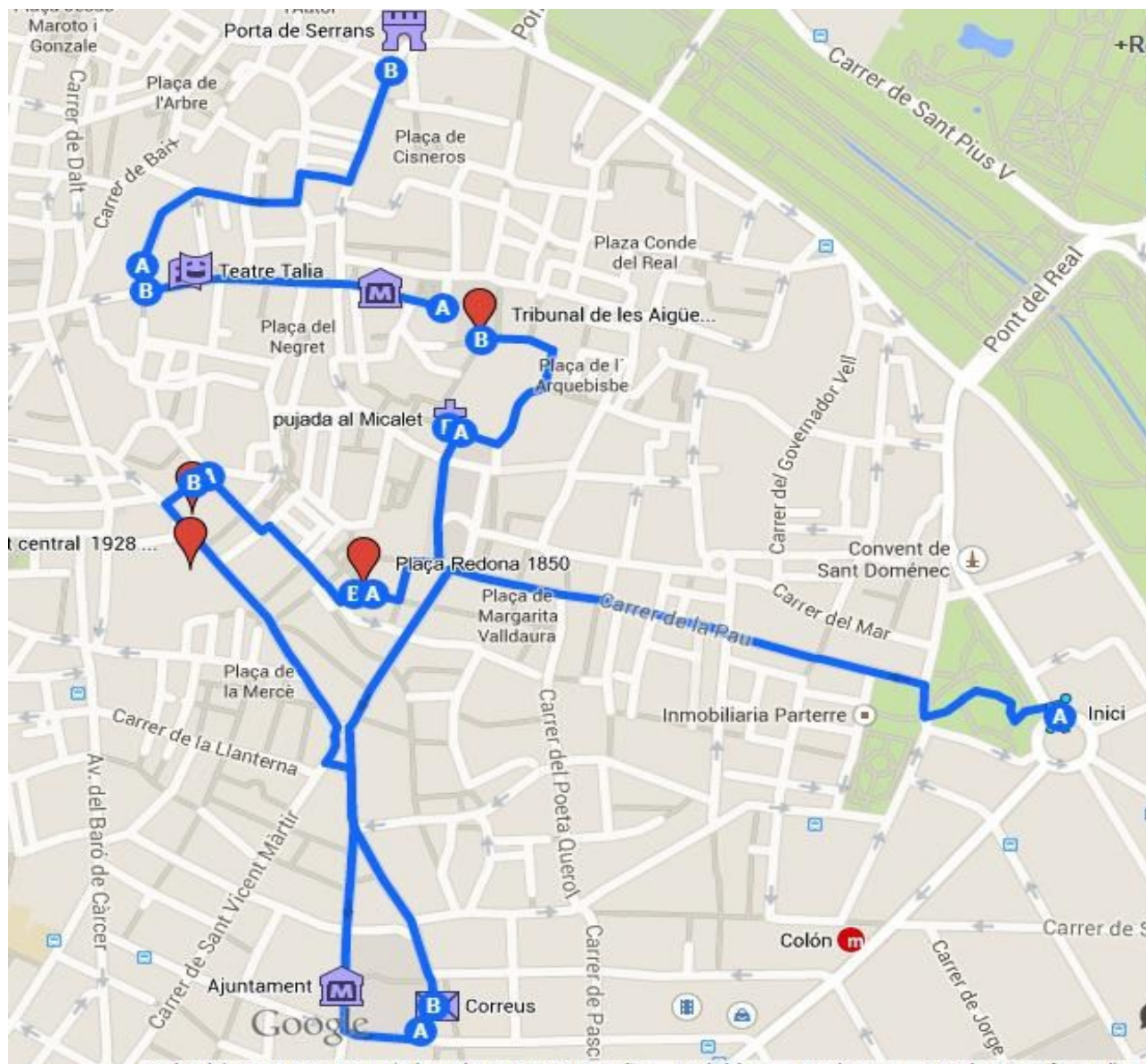
1.5. L'assaig

L'assaig serà l'últim gènere que es treballarà a l'aula, amb aforismes de Joan Fuster per finalitzar amb la creació literària. Dedicarem una sessió per a treballar els aforismes de l'obra *Judicis finals* de Fuster a classe. La finalitat és que els alumnes aprenguen a expressar els seus pensaments amb poques paraules, amb textos breus analitzant aforismes de l'autor, per familiaritzar els alumnes amb aquest tipus de composicions, també amb els mateixos grups de treball anteriors.

L'activitat de creació la farem durant la ruta, exactament a l'última parada, al riu Túria. Els alumnes baixaran a dinar i contemplar el paisatge, que els ajudarà a inspirar-se en les seues composicions. Després farem una lectura perquè puguem compartir els seus escrits.

1.6. Itinerari de la ruta

L'itinerari l'hem dissenyat tenint en compte que volem mostrar als alumnes la València més antiga, conèixer-ne la història, els carrers, els edificis, i saber què amaga la nostra ciutat. Per això, hem traçat un recorregut que ens sembla atractiu i útil per visitar i conèixer els llocs que ens hem marcat del centre històric, comercial i cultural de la ciutat. Ací el tenim:

A classe, ensenyarem fotos i vídeos de les zones que visitarem perquè els alumnes puguin observar i inspirar-se per tal d'escriure les obres que recitaran durant l'eixida. També es visitaran altres llocs no tan literaris que formen part del patrimoni cultural, natural, històric, arquitectònic i gastronòmic de la València.

1.7. Ús de twitter

Cal que el professor publique un tuit amb l'etiqueta #crealit, i que n'anuncie l'existència als alumnes perquè en puguen fer ús. És important que sàpiguen que la seua activitat a la xarxa social amb finalitats acadèmiques serà valorada dins de l'àmbit de la participació. Els alumnes poden publicar tuits relacionats amb el projecte en qualsevol aspecte: cites dels autors treballat que els hagen agradat o motivat, cites de les seues pròpies creacions o de les dels companys que consideren pertinents i de qualitat, reflexions sobre el fet d'escriure, etc.

2. Durant l'eixida

Tot seguit, indiquem les activitats que es duran a terme durant la ruta literària i el lloc concret on es faran.

Hora	Lloc i activitat
08:00:00	Eixida de l'IES Càrcer amb autobús
09:00:00	Arribada i eixida des de la plaça de la Porta al Mar. Cal seguir l'itinerari que marca la cançó <i>Camals mullats</i> , de la Gossa sorda, però a la inversa (glorieta, parterre i carrer de la Pau).
09:25:00	Primera parada: plaça de l'Ajuntament El professor explicarà breument la història dels edificis de Correus i de l'Ajuntament de València i tot seguit els alumnes faran una lectura dramatitzada d'un fragment del text d'Escalante <i>La falla de Sant Josep</i> , per ser aquest el lloc on es planta la falla i on esdevé l'acció de l'obra.
10:25:00	Segona parada: el Mercat Central (lectura i esmorzar) Llegirem el poema de Joan Fuster, <i>Poema sobre València</i> , just davant del Mercat Central i donarem un tomb per dins. Després eixirem i aprofitarem per esmorzar en una xocolateria/orxateria que hi ha a fora.
11:00:00	Tercera parada: la Llotja de la Seda Dins de la Llotja els alumnes hauran de llegir algunes de les composicions poètiques que s'hagen fet a classe. El professor també haurà d'explicar la història d'aquest edifici, joia del gòtic valencià.
11:30:00	Quarta parada: la plaça Redona A la plaça Redona veurem el videoclip de la cançó d'Obrint pas, <i>La vida sense tu</i> .
11:40:00	Quinta parada: Orxateria Santa Catalina Davant d'aquesta orxateria amb més de cent anys d'història, els alumnes llegiran un

	fragment d'una obra d'Escalante, <i>Orxateria valenciana</i> , i el professor els explicarà la mítica història de la provinença del mot orxata, relacionada amb Jaume I.
11:55:00	Sexta parada: pujada al Micalet Dalt del Micalet els alumnes llegiran un parell dels contes que han escrit a classe. Com que havien de seguir la pauta d'escriure una història com si la veieren passar des de dalt del Micalet, ara ens trobarem en el lloc més adequat per llegir-la.
12:55:00	Sèptima parada: plaça de l'Almoina Ací, enfront dels antics vestigis de la ciutat, els alumnes llegiran alguns poemes més que hagen elaborat a classe.
13:10:00	Octava parada: Tribunal de les Aigües (plaça de la Verge) En aquesta parada comptarem amb un mediador, Joan Giner Monfort, que, davant de la porta de la Seu, ens explicarà la funció del Tribunal de les Aigües, antic organisme valencià encarregat de resoldre els conflictes per qüestions de regadiu entre els llauradors. A continuació, llegirem un fragment del capítol quart de la novel·la de Blasco Ibáñez <i>La barraca</i> , en què es narra com el Tribunal soluciona una disputa d'aquest tipus.
13:40:00	Novena parada: Teatre Talia i Teatre Escalante Primer pararem en el Teatre Talia, on el professor explicarà breument la seua història i els alumnes representaran la segona peça escollida de les que hagen fet a classe. Després ens dirigirem al Teatre Escalante, que està situat a pocs metres del primer, i farem la representació de la primera obra que hagen triat, és a dir, la que més els haja agradat.
14:10:00	Desena parada: Torres de Serrans Hi comptarem amb la presència d'un altre mediador, Xavier Richart, mestre dolçainer, que tocarà la Muixeranga amb la dolçaina en aquest lloc tan emblemàtic de la nostra ciutat i ens explicarà la història de la cançó i perquè pren una significació tan important per al poble valencià, així com la història de la dolçaina i de l'ofici de dolçainer.
14:40:00	Onzena parada: Jardins del riu Túria Per a finalitzar l'eixida, baixarem als jardins del riu Túria i ens menjarem els entrepans que portem de casa, perquè ja serà hora de dinar. Després de dinar, els alumnes hauran d'escriure aforismes sobre el fet literari o sobre els pensaments que els haja fet evocar la nostra ruta literària i els llegirem.
15:40:00	Eixida amb l'autobús cap a l'IES Càrcer

	L'autobús que ens tornarà a l'IES Càrcer estarà esperant-nos enfront de les Torres de Serrans, així que eixirem del riu i ens n'anirem.
16:40:00	Arribada a l'IES Càrcer

Com podem observar, la nostra proposta de ruta literària no es limita a qüestions estrictament literàries, sinó que hem decidit tocar altres esferes de la cultura valenciana, com ara la música, la història, les tradicions... Creiem que així estem afegint més valor a la nostra ruta i fent-la més interessant i atractiva per a l'alumnat. De totes maneres, deixar al marge aquestes manifestacions culturals i històriques pel fet de voler centrar-nos només en els temes literaris ens semblava un desaprofitament.

Endemés, mentre fèiem la ruta ens vam adonar que passàvem per alguns edificis històrics i monuments que, sense formar part des del primer moment del nostre projecte, sí que ens pareixien interessants d'explicar a mesura que anàvem fent el recorregut de la ruta literària. Així, en la nostra provatura vam incorporar explicacions de la Porta de la Mar, de la qual vam dir que, quan encara estaven les muralles de la ciutat, allí hi havia el portal del camí que conduïa a la mar, i que per això s'anomena així; del Palau del Marqués de Dosaigües, un dels edificis més representatius del barroc valencià; del monument a Blasco Ibáñez que hi ha a la plaça dels Portxets, on vam explicar qui era aquest escriptor i que escrivia sobre temes valencians, i vam anunciar que més avant llegiríem un fragment d'una de les seues novel·les; de la placa en homenatge a Vicent Doménech, el Palleter, a l'antiga plaça de les Panses (hui dia plaça de la Companyia), prop de la Llotja, que fou una figura clau en la lluita contra els francesos a València i que ha patit l'apropiació per part del blaverisme; i de la placa en honor a Josep Bernat i Baldoví, prop del teatre Talia, que ens va servir d'excusa per explicar qui fou aquest escriptor, autor d'*El virgo de Vicenteta*.

Abans de començar la ruta, els alumnes han de saber que la seua participació a twitter mitjançant l'etiqueta #crealit també serà valorada. Per a motivar la col·laboració de tothom, el professor pot fer alguns tuits de seguiment i etiquetar-hi els alumnes. Els tuits, com durant les activitats prèvies, poden contenir qualsevol reacció a la ruta, incloent-hi emocions que els faça sentir, suggerències de millora, cites que s'hi han llegit, etc., però sempre des del respecte i la tolerància.

En l'eixida hi ha algunes activitats en les quals s'ha de pagar. Tanmateix, com podem veure a continuació, el preu no és gaire elevat:

- Esmorzar: 3 €
- Entrada a la Llotja de la Seda: 1 €
- Entrada al Micalet: 1 €

- Autobús: hem contactat amb la presidenta de l'AMPA de l'IES Càrcer i ens ha confirmat que l'associació subvencionaria el cost del transport.

3. Després de l'eixida

Una vegada finalitzada la ruta literària els alumnes faran una reflexió sobre l'eixida realitzada, per tal de valorar si els ha agradat o no, si els ha semblat útil el treball previ, quines coses millorarien, quines els semblen prescindibles per poder perfeccionar l'activitat per a futures rutes.

Els alumnes que ho consideren oportú podrien modificar els seus escrits després d'haver realitzat la ruta, ja que la seua perspectiva dels diferents llocs esmentats a classe podria haver canviat després d'haver dut a terme l'eixida.

Com a activitat final, els grups de treball anteriors elaboraran un videolit per mostrar una visió conjunta d'allò que han fet durant la ruta literària, les seues representacions, recitacions i escrits dels llocs que han format part de la nostra ruta de creació literària.

IV. CONCLUSIÓ: CONNEXIÓ DE LA PROPOSTA AMB LA INVESTIGACIÓ I LA INNOVACIÓ

1. Formulació del problema

En la introducció d'aquest projecte anunciàvem que els dos principals problemes que preteníem afrontar eren la manca d'hàbit d'escriure dels alumnes de secundària i el desconeixement de la cultura valenciana. Durant la seqüència, especialment gràcies al contacte directe amb alumnes de primer de batxillerat, hem pogut comprovar que les nostres hipòtesis inicials eren certes.

Davant la pregunta «escriuiu per gust?», tots els alumnes que van participar com a voluntaris en la posada en pràctica de la ruta (vegeu punt 3 d'aquestes conclusions) contestaren negativament. Les raons eren diverses, però s'hi repetia sovint la inseguretats («faig moltes faltes en valencià») i la manca de motivació («els temes de les redaccions són molt avorrits»). Per tant, hem reforçat la convicció que aquest és un dels assumptes que hem d'afrontar i millorar a través del projecte.

També vam preguntar als alumnes què sabien de cada lloc que visitàvem i de cada autor de què parlàvem. Un parell d'ells van mostrar alguns coneixements sobre els llocs més coneguts com la Plaça de l'Ajuntament o el Micalet, però en general es van mostrar sorpresos i receptius amb la majoria de conceptes que vam introduir.

2. Recerca de possibles solucions i planificació de la intervenció

A l'hora de buscar solucions a l'aversion al fet d'escriure, vam pensar que el canvi d'actitud havia de ser gradual. És per això que les activitats que proposem plantegen, en general, un procés de familiarització amb el gènere tractat, seguit després per la composició d'un text literari. Considerem que és important que els alumnes treballen amb exemples reals de composicions similars a les que han de fer ells mateixos i que en vegem més d'una, de manera que puguem fer servir aquelles característiques que considerem més útils per a conformar el seu propi estil a l'hora d'escriure.

D'altra banda, pensem que és necessari donar algunes pautes que guien el procés creatiu dels alumnes, de manera que no es vegem perduts enfront d'una tasca que no els és familiar. Tanmateix, vam decidir que les pautes serien merament orientatives, i que havien de deixar un gran marge de llibertat perquè cada estudiant poguera triar l'enfocament que donaria al seu text.

Pel que fa a l'apropament de la cultura als estudiants, vam decidir incorporar a la seqüència la figura de dos mediadors que s'encarregaren de dos aspectes culturals diferents. Creiem que el fet que siguen persones alienes a la rutina diària de l'aula potenciaria l'atenció dels alumnes cap a les explicacions. A més, algunes de les nocions culturals s'expliquen de camí d'un lloc a un altre, de manera informal. Amb aquesta mena d'intervencions es dona un caire més esponjós a la ruta: no bombardegem uns alumnes silenciosos i pretesament atents amb informació, sinó que la comentem

«de passada» entre parada i parada, oferint lloc a les qüestions i al diàleg.

3. Intervenció amb el grup-classe

Una de les parts més interessants d'aquest projecte ha estat la possibilitat de posar-lo a la pràctica amb alumnes reals de l'institut i del curs que havíem fet servir per a contextualitzar la proposta. Això ha estat possible gràcies a la col·laboració altruista i desinteressada d'un grup d'estudiants de primer de batxillerat de l'IES Càrcer. Evidentment, la nostra posada en pràctica ha tingut algunes diferències destacables amb el projecte que presentem. Per exemple, el nombre d'alumnes ha estat molt menor: mentre que les classes de batxillerat a l'IES Càrcer solen tenir entre 20 i 25 alumnes, nosaltres n'hem pogut reunir 8 (set xiques i un xic). Cal tenir en compte també que no hem treballat amb ells durant el curs i, per tant, no han dut a terme les activitats prèvies a la ruta. Això ha suposat moltes modificacions: hem hagut d'eliminar les lectures de les creacions literàries dels nostres alumnes, hem hagut de fer algunes explicacions de familiarització (per exemple, sobre autors o gèneres) que, si haguérem seguit el projecte, s'haurien fet a classe, etc.

A més, a causa de la data d'entrega de la ruta (15 de gener), hem hagut de fer la posada en pràctica durant les vacances de Nadal, i no cap a finals de curs: això ha fet que el clima fóra més fred i haguérem de fer algunes variacions, com l'hora d'inici de la ruta (igualmente hauria estat massa complicat fer arribar alumnes de Càrcer a València a les 9 del matí en un dia de vacances) o algunes activitats (com la pujada al Micalet). Les vacances també han fet que haguérem de prescindir de la presència dels dos mediadors culturals que tanmateix mantenim al treball escrit, perquè considerem que la seua col·laboració enriquiria i milloraria la ruta.

4. Observació de la intervenció

Durant la posada en pràctica de la ruta vam poder valorar quins aspectes de la nostra programació convenia mantenir, millorar, modificar o eliminar. Ens vam basar en els comentaris que feren els alumnes durant la ruta i en les nostres pròpies consideracions i reflexions.

D'una banda, trobàrem que calia modificar el recorregut inicial de la ruta. En el camí original que vam dissenyar havíem de recórrer una distància molt extensa que, com vam poder comprovar, resultava massa pesada per als alumnes. El tram final era especialment llarg i no contenia gaires elements a explicar, raó per la qual vam decidir acurtar-lo: la primera versió anava del Teatre Talia a les Torres de Quart i d'allí a les de Serrans fent una volta pel Barri del Carme. Quan arribàrem al teatre, els alumnes van manifestar que estaven cansats i era evident que la seua concentració s'havia reduït molt. Per tant, la versió final de la ruta va directament del Teatre Talia a les Torres de Serrans, deixant les Corts Valencianes a mà esquerra.

D'altra banda, vam decidir que calia incorporar a la descripció de les activitats de la ruta algunes explicacions que en principi improvisàrem durant la posada en pràctica en trobar-nos amb circumstàncies que no havíem tingut en compte (per exemple, una escultura de Blasco Ibáñez que vam trobar de camí al Mercat Central ens va aprofitar per a avançar la figura de l'escriptor, en la qual aprofundiríem després, o les façanes modernistes del carrer de la Pau, que ens van permetre parlar de les diferències socials en la València de principis del segle XX).

A més, en intentar que els alumnes comentaren aspectes de la ruta a través de Twitter, comprovàrem que estaven poc avesats a fer servir les xarxes socials amb finalitats educatives. Per això, decidírem que caldria treballar aquest aspecte en les activitats prèvies a l'eixida.

5. Avaluació

En aquest projecte hem proposat treballar temari alié al currículum del curs de primer de batxillerat. La meta ha estat en tot moment animar els alumnes a escriure i a conèixer i valorar positivament la cultura valenciana. Per tant, pensem que els continguts procedimentals i actitudinals han de ser més rellevants en l'avaluació que no els conceptuals. L'avaluació, a més, ha de ser continuada i no final: s'avaluarà tot el procés creatiu i d'aprenentatge de cada alumne. No plantejem cap mena d'examen final en acabar la seqüència.

Cal que l'alumne tinga la rúbrica des del començament del curs, de manera que siga coneixedor de quines habilitats o actituds ha de potenciar per a obtenir la nota que desitge. A més, perquè puga saber si el seu procés és positiu o no, és convenient que el professor torne cada treball corregit i puntuat abans de començar la següent tasca, amb la finalitat que cada estudiant siga conscient de quines errades ha comés i puga trobar la forma de superar-se.

Proposem un model de rúbrica ampli fàcil d'aprofitar en cas de treballar altres autors o altres aspectes de la cultura valenciana. Pensem que el pes de la nota de la seqüència sobre la nota total de l'alumne hauria de ser d'un 20% com a mínim. Si bé no es treballen estrictament els continguts que marca el currículum per a primer de batxillerat, sí que es treballen moltes de les competències del cicle i, a més, s'avancen alguns continguts que seran útils als alumnes en segon de batxillerat.

	EXCEL·LENT	ASSOLIT	NO ASSOLIT
Participació	Participa de manera activa en totes o gairebé totes les activitats. Fa aportacions rellevants.	Participa de manera activa en algunes activitats. Fa algunes aportacions.	Es limita a mantenir un rol passiu en la majoria de les activitats. No fa aportacions rellevants.
	30 punts	15 punts	0 punts
	Mostra interès pels	Mostra interès per alguns	No mostra interès per

Interés	autors, gèneres i elements culturals a treballar.	dels autors, gèneres i elements culturals a treballar.	cap dels autors, gèneres i elements culturals a treballar.
	30 punts	15 punts	0 punts
Poesia	És capaç de fer una composició poètica amb les pautes donades.	És capaç de fer una composició poètica, però té errades importants en la forma o en el contingut.	Fa la composició, però no pot rebre el nom de poètica.
	20 punts	10 punts	3 punts
Narrativa	Pot escriure un conte amb les pautes donades.	Pot escriure un conte, però té errades importants en la forma o en el contingut.	Fa la composició, però no pot rebre el nom de conte.
	20 punts	10 punts	3 punts
Teatre	Pot escriure una breu composició teatral amb les pautes donades.	Pot escriure una composició teatral breu, però té errades importants en la forma o en el contingut.	Fa la composició, però no pot rebre el nom de teatral.
	20 punts	10 punts	3 punts
Assaig	Pot escriure un aforisme amb les pautes donades.	Pot escriure un aforisme, però té errades importants en la forma o en el contingut.	Fa la composició, però no pot rebre el nom d'aforisme.
	20 punts	10 punts	3 punts
Quadern de l'estudiant	Manté el quadern de l'estudiant actualitzat. Hi pren nota dels temes treballats i en completa totes les tasques.	Completa totes les tasques del quadern o la majoria, però no pren apunts sobre els temes treballats.	La majoria de tasques estan incompletes. No pren apunts sobre els temes treballats.
	10 punts	5 punts	0 punts
Exposicions	L'exposició tracta els punts marcats. La informació és clara i ordenada.	L'exposició tracta els punts marcats, però la informació no és clara o està desordenada.	L'exposició no tracta els punts marcats.
	10 punts	5 punts	1 punt
Autors	Coneix a grans trets les característiques principals de l'obra dels autors a tractar.	Coneix a grans trets les característiques de l'obra d'alguns dels autors a tractar.	No coneix l'obra dels autors a tractar.
	10 punts	5 punts	0 punts
	Coneix a grans trets els	Coneix a grans trets la	No coneix els elements

Cultura valenciana	elements culturals a tractar i valora positivament les aportacions culturals valencianes.	majoria dels elements culturals a tractar.	culturals a tractar.
	20 punts	10 punts	0 punts
Videolit	La música és adequada al tema de la ruta. L'ortografia i la gramàtica dels títols és majoritàriament correcta. El resultat final és original.	El resultat final és original, però la música no és adequada o l'ortografia i la gramàtica dels títols presenta moltes errades.	El producte final no reflecteix la ruta ni els continguts treballats.
	10 punts	5 punts	0 punts
Màxim total	200 punts (2 punts de la nota total)		

6. Divulgació, revisió i implementació

L'eina principal de difusió que havíem triat per a la ruta fou la xarxa Twitter, mitjançant l'etiqueta #crealit. Pensem que pot ser una bona manera d'engrescar els alumnes a participar de manera activa en la seqüència i també pot donar a conèixer el model perquè l'aprofiten altres professors del centre o de fora. A més, twitter també ens va aprofitar per a recollir comentaris sobre les opinions que tenien els alumnes de la ruta.

Tanmateix, Twitter no té gaires eines per a compartir fotografies. Per això vam decidir crear un àlbum de fotografies al Facebook amb l'etiqueta de la ruta, de manera que professors i alumnes pogueren compartir les imatges de l'eixida. Això permetria que les amistats del Facebook d'uns i altres les veieren, i d'aquesta manera l'àlbum esdevindria una eina més de difusió.

A banda de les consideracions que citàvem al punt anterior, gràcies als comentaris d'alguns dels alumnes voluntaris hem sabut quins punts de la ruta els han semblat més interessants. La majoria d'ells han valorat positivament conèixer la història dels llocs emblemàtics del centre que inclou la ruta i els apunts sobre cultura valenciana, raó per la qual considerem que cal reforçar aquests punts a l'hora de justificar als alumnes l'interès del projecte.

V. BIBLIOGRAFIA

- ANDRÉS ESTELLÉS, Vicent (1999): *Llibre de meravelles*. València. Eliseu Climent, editor.
- BLASCO IBÁÑEZ, Vicentte (1997): *La barraca*, traducció de Miquel Duran. València. Edicions 3 i 4.
- BOU, Enric (1987): «VII. La poesia»; dins RIQUER, Martí; MOLAS, Joaquim i COMAS, Antoni: *Història de la literatura catalana*, vol. 10. Barcelona. Editorial Ariel, p. 275-387.
- FUSTER, Joan (2003): *Judicis finals*. València. Universitat de València.
- FUSTER, Joan (1980): *Antologia de la poesia valenciana (1900-1950)*. València. Eliseu Climent, editor.
- ROÍ DE CORELLA, Joan (1980): *Tragèdia de Caldesa i altres proses*. Barcelona. Edicions 62.
- SALVADOR, Carles (1981): *Poesia*. València. Institució Alfons el Magnànim.
- SALVADOR, Carles (2008): *Narrativa*. València. Editorial Denes.
- SANCHIS GUARNER, Manuel (2009): *La llengua dels valencians*. València. Edicions 3 i 4.
- SIRERA, Josep Lluís (1995): *Història de la literatura valenciana*. València. Edicions Alfons el Magnànim.
- SIRERA, Rodolf (1995): *Eduard Escalante: teatre original complet*, vol. I i II. València. Edicions Alfons el Magnànim.

#crealit

Ruta de creació literària sobre cultura valenciana

Guia del professorat

EIXIDA

Hora	Lloc i activitat
08:00:00	Eixida de l'IES Càrcer amb autobús
09:00:00	Arribada i eixida des de la plaça de la Porta al Mar. Cal seguir l'itinerari que marca la cançó <i>Camals mullats</i> , de la Gossa sorda, però a la inversa (glorieta, parterre i carrer de la Pau).
09:25:00	Primera parada: plaça de l'Ajuntament El professor explicarà breument la història dels edificis de Correus i de l'Ajuntament de València i tot seguit els alumnes faran una lectura dramatitzada d'un fragment del text d'Escalante <i>La falla de Sant Josep</i> , per ser aquest el lloc on es planta la falla i on esdevé l'acció de l'obra.
10:25:00	Segona parada: el Mercat Central (lectura i esmorzar) Llegirem el poema de Joan Fuster, <i>Poema sobre València</i> , just davant del Mercat Central i donarem un tomb per dins. Després eixirem i aprofitarem per esmorzar en una xocolateria/orxateria que hi ha a fora.
11:00:00	Tercera parada: la Llotja de la Seda Dins de la Llotja els alumnes hauran de llegir algunes de les composicions poètiques que s'hagen fet a classe. El professor també haurà d'explicar la història d'aquest edifici, joia del gòtic valencià.
11:30:00	Quarta parada: la plaça Redona A la plaça Redona veurem el videoclip de la cançó d'Obrint pas, <i>La vida sense tu</i> .
11:40:00	Quinta parada: Orxateria Santa Catalina Davant d'aquesta orxateria amb més de cent anys d'història, els alumnes llegiran un fragment d'una obra d'Escalante, <i>Orxateria valenciana</i> , i el professor els explicarà la mítica història de la provinença del mot orxata, relacionada amb Jaume I.
11:55:00	Sexta parada: pujada al Micalet Dalt del Micalet els alumnes llegiran un parell dels contes que han escrit a classe. Com que havien de seguir la pauta d'escriure una història com si la veieren passar des de dalt del Micalet, ara ens trobarem en el lloc més adequat per llegir-la.
12:55:00	Sèptima parada: plaça de l'Almoina Ací, enfront dels antics vestigis de la ciutat, els alumnes llegiran alguns poemes més que hagen elaborat a classe.
13:10:00	Octava parada: Tribunal de les Aigües (plaça de la Verge)

	<p>En aquesta parada comptarem amb un mediador, Joan Giner Monfort, que, davant de la porta de la Seu, ens explicarà la funció del Tribunal de les Aigües, antic organisme valencià encarregat de resoldre els conflictes per qüestions de regadiu entre els llauradors. A continuació, llegirem un fragment del capítol quart de la novel·la de Blasco Ibáñez <i>La barraca</i>, en què es narra com el Tribunal soluciona una disputa d'aquest tipus.</p>
13:40:00	<p>Novena parada: Teatre Talia i Teatre Escalante</p> <p>Primer pararem en el Teatre Talia, on el professor explicarà breument la seua història i els alumnes representaran la segona peça escollida de les que hagen fet a classe. Després ens dirigirem al Teatre Escalante, que està situat a pocs metres del primer, i farem la representació de la primera obra que hagen triat, és a dir, la que més els haja agradat.</p>
14:10:00	<p>Desena parada: Torres de Serrans</p> <p>Hi comptarem amb la presència d'un altre mediador, Xavier Richart, mestre dolçainer, que tocarà la Muixeranga amb la dolçaina en aquest lloc tan emblemàtic de la nostra ciutat i ens explicarà la història de la cançó i perquè pren una significació tan important per al poble valencià, així com la història de la dolçaina i de l'ofici de dolçainer.</p>
14:40:00	<p>Onzena parada: Jardins del riu Túria</p> <p>Per a finalitzar l'eixida, baixarem als jardins del riu Túria i ens menjarem els entrepans que portem de casa, perquè ja serà hora de dinar. Després de dinar, els alumnes hauran d'escriure aforismes sobre el fet literari o sobre els pensaments que els haja fet evocar la nostra ruta literària i els llegirem.</p>
15:40:00	<p>Eixida amb l'autobús cap a l'IES Càrcer</p> <p>L'autobús que ens tornarà a l'IES Càrcer estarà esperant-nos enfront de les Torres de Serrans, així que eixirem del riu i ens n'anirem.</p>
16:40:00	<p>Arribada a l'IES Càrcer</p>

PREU

- Esmorzar: 3 €
- Entrada a la Llotja de la Seda: 1 €
- Entrada al Micalet: 1 €
- Dinar: entrepà de casa
- Autobús: hem contactat amb la presidenta de l'AMPA de l'IES Càrcer i ens ha confirmat que

l'associació subvencionaria el cost del transport.

ITINERARI AMB COMENTARIS:

Iniciarem la ruta en la porta de la mar i creuarem cap al parc del parterre, per dirigir-nos cap al carrer La Pau.

Porta de la Mar.

Després ens dirigirem pel carrer Sant Vicent cap a la Plaça de l'ajuntament, on veurem l'edifici de correus i el de l'ajuntament.

Edifici de Correus.

Correus o Palau de comunicacions fou construït entre 1913 i 1922 per l'arquitecte Miguel Ángel Navarro Pérez. En la façana destaca l'accés a l'edifici, en forma d'arc de mig punt. Dalt d'ell trobem figures que representen els cinc continents a més de la gravació en pedra del títol "Correos y Telégrafos". A més a més és un edifici emblemàtic i un punt de trobada per als valencians.

Plaça i edifici de l'Ajuntament.

L'edifici actual s'erigí al principi del segle XX (1905-1950), incorporant-hi l'antiga Casa de l'Ensenyança, un institut catòlic i l'*Església de la Sang*. L'estructura original, d'estil neoclàssic, encara es pot apreciar a la part de darrere. Fins al 1934 el consell municipal tenia com a seu l'antiga Casa de la Ciutat ja desaparegut a la Plaça de la Mare de Déu.

Després avançarem cap a la Plaça del Mercat per visitar el Mercat central i si volen els alumnes que es compren l'esmorzar.

Mercat Central de València.

L'actual emplaçament del mercat ha sigut des de l'ampliació de la ciutat, un lloc on es muntaven els mercats ambulants. És per això que la corporació municipal va decidir en 1839 obrir un mercat descobert. Més tard en veure que es quedava menut per a tanta població van posar a concurs la construcció d'un nou mercat. L'obra del Mercat Central actual fou acabada en 1928 pels arquitectes Enrique Viedma i Àngel Romaní.

En eixir del mercat creuarem a l'altra banda de carrer per visitar la Llotja de la Seda.

Llotja de la Seda.

La Llotja, construïda entre 1482 i 1498, és un dels edificis característics de la ciutat, a més de ser un dels monuments més famosos del gòtic civil que pot oferir Europa. Gaudix de l'alta distinció de Monument Històric Artístic de caràcter nacional des del 4 de juny de 1931 i fou declarada Patrimoni de la Humanitat per la UNESCO el 5 de desembre de 1996. La Llotja de Mercaders ocupa una superfície rectangular amb una àrea d'uns 1.990 metres quadrats.

En acabar la visita anirem pel carrer de la Llotja a buscar el carrer dels Drets, per a entrar en la plaça Redona.

Plaça Redona

La Plaça Redona o el Clot (entre d'altres noms), fou dissenyada per Salvador Escrig Melchor en 1837, en un espai urbà vinculat al xicotet comerç. En 1850 col·locaren la font que presideix la plaça. Actualment la plaça h estat restaurada i s'ha afegit uns para-sols. Aquesta plaça continua tenint tendes de fils i souvenirs a banda de diversos locals d'hostaleria.

En acabar de veure aquesta plaça ens dirigirem cap a la plaça de la Reina per a pujar al Micalet.

El Micalet i la Catedral de València.

La Torre del Micalet o Torre de la Seu, és un campanar construït entre 1381 i 1420. Aquesta torre des d'on s'observa tota la ciutat ha arribat a albergar onze campanes. En la tercera planta, trobarem la sala de les campanes, les tres més antigues que hi trobem són la Caterina, el Pau i el Jaume. Aquestes tres viatjaren a l'Exposició Internacional de Sevilla de 1992. El dia de Nadal de 2014 durant el volteig de campanes del migdia la campana el Jaume va caure.

Voltejant la catedral per la dreta trobem la plaça de l'Almoïna. I seguidament entrarem a la plaça de la Verge on trobem el Tribunal de les Aigües de València.

Porta de l'Apostol, Catedral de València.

L'antiguitat del Tribunal de les Aigües és desconeguda, però es creu que és anterior al 1813, fins i tot hi ha qui diu que dels moriscs. Aquest tribunal està format per un representant de cada sèquia del Túria, excepte els beneficiaris de Montcada. Es reuneixen cada dijous d'onze a dotze del matí per parlar de diversos temes.

Després d'escoltar les explicacions que ens farà Joan Giner sobre el Tribunal de les Aigües, anirem pel carrer de Cavallers a buscar els teatres Talia i Escalante.

Teatre Talia i Teatre Escalante.

L'edifici del Teatre Talia fou construït en 1908 com una associació obrera Catòlica. L'administra la Generalitat Valenciana des de 1992. El teatre Escalante és gestionat per la Diputació de València i fou creat en 1985 amb la intenció de crear un lloc lúdic i educatiu per estimar al teatre.

Des d'ací tornarem a la plaça de la verge i ens dirigirem cap a les portes de la ciutat, les Torres de Serrans

Torres de Serrans.

En 1392 s'inicia la construcció d'aquestes torres acabant les obres en 1398, per Pere Balaguer. Entre 1586 i 1868 fou utilitzada com a presó de Nobles. Conten que al segle XIX , quan encara existia la muralla que envoltava la ciutat, hi havia un banc de fusta en forma de mitja lluna i quan a les 12 de la nit tocava el Micalet, les portes de la ciutat es tancaven. Els que arribaven tard ja no podien entrar i es quedaven a dormir a la "llum de la lluna de València". En aquesta porta de la ciutat vella de València, Xavier Richart ens regalarà unes melodies tocant la dolçaina, instrument típic valencià, fins i tot més antic que aquestes torres i és representant de la cultura valenciana.

ESCENA V

*Dichos y por la derecha Salvaoret,^A
Lluciet y otro niño llevando una silla
rota y arrastrando una estera.*

LOS TRES NIÑOS.

¿Hi ha una estoreta velleta
p'a la falla de san[t] Josep,
tio Pep?

SALVAORET.^B

Xe, ja tenim carasseta
i sombrero per al nano.¹⁵

*Enseñando una careta
y un sombrero.*

130

Mireu, la còmoda vella
de mon pare.

LLUCIET.

¡Hi, hi, quin nano!¹⁶

*Cogiendo el som-
brero y ponién-
doselo en la ca-
beza.*

SALVAORET.

Du ací.

LLUCIET.

¡Quina cafetera!

SALVAORET.

¡Home, solte!

LLUCIET.

¿Vols juar-te

131

que la trenque?...

VALENTÍ.

¡Santa Tecla!

¡Mi Salvadoret! Chiquillo,

¿tú con estos granujetas?

Passa'm a casa en seguida...

És que anàvem...

SALVAORET.

¡Manco llengua!

VALENTÍ.

¡I el meu sombrero! ¡Ai, so pilló!

SALVAORET.

És el vell.

VALENTÍ.

Vés-te'n i penja'l

a on estava, si no vols

que te trenque una costella.

*Vase el chico por
la derecha.*

Le tengo dicho: no quiero
que te ajuntes ni te metas
con los del otro barbero

LA FALLA DE SANT JOSEP

LLUCIET.
 VALENTÍ.
 LLUCIET Y NIÑOS. ^C

D.ª RAMONA.
 D. GREGORIO.

VALENTÍ.
 D.ª RAMONA.

D. GREGORIO.

VALENTÍ.

D. GREGORIO.

VALENTÍ.
 D. GREGORIO.

VALENTÍ.
 D.ª RAMONA.
 VALENTÍ.

D. GREGORIO.
 VALENTÍ.

que hay enfrente, y ni por esas...
 ¿Ell per què ve? Ningú el crida.
 ¡Largo d'ací, patulea!
 ¿Hi ha una estoreta velleta^D
 p'a la falla de san[t] Josep,
 tio Pep?
 Malditos. ^F

¡Y no revientan!
 A la cárcel ahora mismo
 los llevaba.

Hombre, no sea... ^G
 ¿Ha visto usted qué costumbres
 tan raras, las de Valencia?
 ¡Les falles!

¡En este pueblo
 se ven cosas estupendas!¹⁷
 Guapo, ¹⁸ jo sóc valensiano,
 sabe, y esas indirectas...
 [Apart] Este manxego té ganes...
 Diversiones tan grotescas,
 ¡a ser yo gobernador!... ^H
 Home, amague's.

¡Qué simpleza!
 ¡Parece imposible que haya
 quien esté como una babioca
 viendo cuatro monigotes!
 Tu... tut...

Y que representan...
 A molts dels que van fent riure
 per los carrers de València.
 Ja hu sap: si nuestras alegres
 costumbres no le deleitan,
 mire, recogen los bártulos
 y se vuelven a su tierra.
 Este es otro mamarracho.
 Los mamarrachos, de serca
 pueden verlos acabant ¹⁹
 girando por la plaseta.
 Adiós: en el espigastro
 li fique el puny si em contesta.

Gritando. ^E
 Vanse por la izquierda.

Vase por la
 derecha.

Amb l'alba, la ciutat és més bruta i extensa.
Darrere el serení, després del llum amable
que situa els cantons, quan el son es completa,
l'alba intenta assolir les primeres comarques
del cel i els campanars, i despulla i espolsa
els carrers, les palpebres, els geranis dels testos.
Amb l'alba en les parets, la ciutat sembla un càstig.
A les finestres altes,
un llençol perd les vores.
El vi i el llibre tornen.
¿No sentiu congregar-se
l'alè dels matrimonis colpejant contra el clima?
El peix, en les parades, bota com un silenci.
¿No veieu com s'afanyen
el taulell detingut, la campana que es trenca?
Un home sense dents busca un tren o una alosa.
¿No es reintegra el càlcul
al curs del cansament i al cos llarg de les dides?
El neguit pareix sota les fiambres.
Una olor insistent, de llautó o de feblesa,
comunica la nova d'haver-se obert el canvi.
El vell impuls atònit que domina les boques
s'amplia en els vestibuls.
La ciutat, presonera de la teula, s'hi esgota.
El sol, o la nit plena, potser la protegeixen:
ara és nua, principi,
indecisa, corrent — poder que s'aventura
cap a dins, pels racons, pels seus bastidors negres.
Més bruta i més extensa,
i l'alba malgrat tot també ací és alba.
El pa acabat de coure,
un pa pastat amb ferros,
sense sal, sense força,
avança sordament, lleuger, contra la urgència.
La ciutat, l'alba, el cor, dins la humitat profunda,
dins la humitat lluent i apegalosa,
dubten per un instant entre el plor i la venda

ACTO ÚNICO

El teatro representa el interior de una horchatería valenciana, con mesas y sillas blancas, ordenadas a los lados de la escena. Tres puertas; dos laterales: la de la izquierda conduce al interior de la casa; la de la derecha, a la cocina. Junto a la de^b foro, que da a la calle, habrá un aparador y encima de éste una garrafa, platos de loza fina, vasos, algunas naranjas, etc. Al lado de aquél, dos garrapiñeras. Al levantarse el telón, aparece el señor Josep, sentado detrás de una mesita en forma de mostrador, que estará colocada a la derecha, en primer término. Don Eugenio, sentado a la primera mesa de la derecha, refrescando y leyendo un periódico. Tofolet, sentado a la mesa de enfrente. De pie, y a su lado, Viçanteta. Algunas mujeres, sentadas en último término, tomando chocolate. Mariana, sirviendo a las mesas.

ESCENA PRIMERA

Viçanteta, Mariana, Tofolet, don Eugenio, el sinyor Josep y dos mujeres.

JOSEP.

¿Què em tinc que cobrar?

MARIANA.

Un sou.³

JOSEP.

Poc m'agrà este ral de plata.

Observando uno que le ha dado Mariana.

MARIANA.

Duga'l; prenga esta pesseta
i cobre's de la so Clara
un gotet d'a huit. *Dándole una peseta.*

TOFOLET.

No hu negues;
jo veig que sempre te gasta
molt de palique. *Señalando a don Eugenio.*

VIÇANTETA.

Tu en tots
els que vénen a esta casa
tens quimera, ⁴ i és precis
que hu prengues en molta calma.
Jo els done per la corrent,
ja veus, que si els escamara,
a soles de les propines
digues, ¿tindria en la caixa
una hermosura de roba ⁵
com la que tinc?

TOFOLET.

¡Sort gitana!
Mentres ací tu servixques...
Pues no hi ha remei, aguanta't.
Ignores tu que mon pare
li donà a l'amo paraula
que d'ací no me trauria
hasta casar-me, i per ara
tu no penses, ni pots...

VIÇANTETA.

TOFOLET.

Però
puc tirar la barca a l'aigua,
i el millor dia m'assente
per lo matí en esta taula,
i al romansero que vinga
en excusa de l'orxata
a gastar en tu brometa,
en eixir porta una calda. ⁶
Voràs com als quatre dies
ningú s'acosta a esta casa:
si no, ¡veges l'escolà!
En quant me guipa, s'esvara;
però jo l'empomaré,
i en agarrar-lo...

VIÇANTETA.

TOFOLET.

¡Estàs gàbia!
Bueno, bueno: ell i eixe ^c atre,
els dos s'enjuassen massa.
Les manies no les curen
els doctors.

VIÇANTETA.

D. EUGENIO.

TOFOLET.

MARIANA.

Oye, muchacha. *Llamando a Viçanteta.*
¡Pues! Ja te crida: ¿què tal?
Vosté, mitja ⁷ i l'aigua clara.

*A una de las mujeres, entrando en la
cocina y saliendo luego con un plato
y una jicara de chocolate y un vaso.*

TOFOLET.

VIÇANTETA.

TOFOLET.

D. EUGENIO.

TOFOLET.

¡Me dóna eixe home una febra!
Jo t'explicaré la causa...
¡Tot mentires!

Llamándola. 45

¡Vicentita!
¿No repares en quin[a] ànsia?...
Ara no vullc que el servixques,
¿hu entens? Que el servixca l'atra.
És precis...

VIÇANTETA.

TOFOLET.

¿Com? Si t'acostes,
no et mire més en la cara.
Però, xica, ¿tu estàs sorda?
Vaig: no prevaliques. ⁸

50

JOSEP.

VIÇANTETA.

TOFOLET.

¡Falsa!
Adiós, pues. *Levantándose.*
Hasta que tornes.
Primer, que em trenque una cama.

VIÇANTETA.

TOFOLET.

*Vase por el foro, entrando nueva-
mente cuando lo marquen los ver-
sos.*

VIÇANTETA.

Estes anaes sol ell fer-les
set voltes a la setmana.
D'ací a un quart torna més manso
que un borrego.

55

*Llegándose a don Eugenio y dando
la espalda a la mesa que ocupaba
Tofolet.*

JOSEP.

Me socarra
eixe chiquillo; cal dir
que ella, en vore'l, ni despatxa
ni sossega en ningun puesto.
Me s'ha olvidat la petaca.

60

TOFOLET.

*Llegando hasta la
mesa donde se la
habrá dejado olvi-
dada.*

JOSEP.

Ja torna; jaçò és el dimoni!
Ell sempre una cosa u atra
s'ha d'olvidar; lo bonico
és que mai pren ni se gasta...

65

D. EUGENIO.

Toma... *Dándole una moneda a Viçanteta.*

Després, passant per davant del valent, seguí el seu camí, girant-li l'esquena amb una confiança despectiva.

Pimentó, acostumat que davant seu tremolàs tota l'horta, es mostrava cada vegada més desconcertat per la sang freda de Batiste.

—És la darrera paraula? —li cridà quan ja era a certa distància.

—Sí; la darrera —contestà Batiste sense girar-se. Seguí endavant i desaparegué en un revolt del camí. Lluny, en l'antiga barraca de Barret, bordava el gos ensumant la proximitat de l'amo.

En quedar sol, Pimentó recobrà la seua supèrbia. «Cristo! I com s'havia burlat d'ell aquell tio!»

Mastegà algunes malediccions i, cloent el puny, assenyalà amenaçador la corba del camí però Batiste havia desaparegut.

—Tu me les pagaràs... Me les pagaràs, morral!

En la seua veu, trèmula de ràbia, vibraven condensats tots els odis de l'horta.

IV

Era dijous i, segons un costum que datava de cinc segles, el Tribunal de les Aigües celebrava una reunió a la porta dels Apòstols de la catedral de València.

El rellotge de la torre del Miquelet assenyalaria poc més de les deu, i els llauradors s'ajuntaven en rogles o prenien seient al caire de la pica de la font que hi ha al mig de la plaça; al voltant de la qual es formava una animada garlanda de mantes blaves i blanques, mocadors vermells i grocs o falduilles d'indiana de colors clars.

Uns arribaven tirant del ronsal dels seus cavallets amb la sàrria carregada de fems, contents de l'arplega feta pels carriers; altres amb els carros buits, procurant enternir els guàrdies municipals per tal que els deixassen romandre allí; i mentre els vells conversaven amb les dones, els joves es ficaven al cafetí proper, per matar el temps davant la copa d'aiguardent i mastegar el cigar de tres cèntims.

Tota la gent de l'horta que tenia ressentiments per venjar era present, gesticuladora i sorruda, parlant dels seus drets, impacient per deixar anar davant dels síndics o jutges de les set seqües l'interminable rosari de queixes.

L'agutzil del Tribunal, que duia més de cinquanta anys de lluita amb aquella tropa insolent i agressiva, posava a l'ombra de la portalada ogival les peces d'un sofà de domàs vell i després hi instal·lava un reixat de poca alçada, que cloïa l'espai de vorera que feien servir de sala d'audiència.

La porta dels Apòstols, vella, rogenca, rosegada pels segles, mostrant les seues corcades bel·leses a la llum del sol, formava un fons digne de l'antic Tribunal; era com un dossier de pedra fabricat expressament per a arrecerar una institució de cinc segles.

En el timbal apareixia la Verge amb sis àngels de rígides albes i ales de menut plomatge, gatlplens, amb flamejant tupé i pesats tirabuixons, que tocaven violes i flautes, caramelles i tambors. Corrien pels tres arcs sobreposats de la portalada tres garlandes de figuretes, àngels, reis i sants arrecrent-se en dossiers brodats. Sobre pedestals robustos s'exhibien els dotze Apòstols; però tan desfigurats, tan malmesos, que Jesucrist no els hauria coneguts; els seus rosegats, els nassos trencats, les mans tallades; una filera de figures que, més que apòstols, semblaven malalts escapats d'una clínica que mostraven dolorosament els monyons deformats. A dalt, al final de la portalada, s'obria, com flor gegantina coberta d'un teixit de filferro, el rodó vitrall de colors que donava llum al temple, i a la part baixa, en la base de les columnes guarnides amb escuts de la Confederació Catalanoaragonesa la pedra estava gastada. Les arestes i els fullatges borrosos pel frec d'innumerables generacions.

En el desgast de la portalada s'endevinava el pas de la revolta i el motí. Prop d'aquestes pedres s'era aglomerat i contòs tot un poble; en aquell lloc es va revoltar en altres segles, exaltat i vermell de ràbia, el valencianisme sediciós, i els sants de la portalada, mutilats i llisos com mòmies egípcies, en mirar al cel amb els seus caps esberlats, semblava com si sentissin encara la revolucionària campana de la Unió o les escopetades de les Germanies.

L'agutzil acabà d'arranjar el Tribunal i es plantà a l'entrada del reixat, esperant els jutges.

Arribaven solemnes, amb la majestat dels rics llauradors, vestits de negre, amb espartenyets blanques i mocador de seda dessota l'ample barret. Cada un portava al darrere un seguici

de guardes de sèquia, de pidolaires, que abans de l'hora de la justícia cercaven predisposar l'ànim del Tribunal al seu favor.

La gent llauradora mirava amb respecte aquests jutges que havien eixit del seu estament, les deliberacions dels quals no admeten apel·lació. Eren els amos de l'aigua; en les seues mans estava la vida de les famílies, l'aliment dels camps, els dies de regadiu, la manca del qual mata una collita. I els habitants de l'horta immensa tallada pel riu nodridor, talmant una espina ençada de pues que eren els canals, anomenaven els jutges pel nom de les sèquies que representaven.

Un vellet magre, corbat, les mans del qual, vermelles i cobertes d'escates, tremolaven sobre el gros gaiato que li pres-tava suport era Quart de Faitanar; l'altre, gras i majestuós, amb uns ulls petits que gairebé ni es veien dessota els dos grapatats de pèl blanc de les celles, era Mislata; poc després arribava Rascanya, un fadrinàs de brusa planxada i cap rodó, com d'un llec; i darrere d'ells anaven presentant-se els altres, fins a set; Favara, Rovella, Tormos i Mestalla.

Ja era allí la representació de les dues hortes; la de l'es-querra del riu, la de les quatre sèquies, la que tanca l'horta de Russafa amb els seus camins de froncós fullatge que van a extingir-se als límits del llac de l'Albufera, i l'horta de la dreta del Túria, la poètica, la de les maduixes de Benimaclet, les xufes d'Alboraia i els jardins sempre exuberants de flors.

Els set jutges es van saludar com gent que no s'ha vist d'una setmana. Després parlaren dels seus assumptes particulars vora la porta de la Catedral. De tant en tant, en obrir-se les mampares cobertes d'anuncis religiosos, s'espargia en l'ambient càlid de la plaça una fresca glopada d'encens, semblant a la respiració humida d'un lloc subterrani.

A dos quarts de dotze, acabats els divins oficis, quan ja no eixia de la basílica sinó alguna devota tocatardana, el Tribunal començà a funcionar.

Segueren els set jutges en el vell sofà; acudí de totes bandes de la plaça la gent de l'horta per agllopar-se al voltant del

reixat, prement els cossos suats, que feien olor de palla i llana basta, i l'agutzil es posà rígid i majestuós, al costat del pal que rematava un ganxo de bronze, símbol de la justícia aquàtica.

Les set «sèquies» quedaren amb el cap descobert, les mans sobre els genolls i l'esguard a terra. El més vell pronuncià la frase de consuetud:

—S'obri el Tribunal.

Silenci absolut. Tota la gentada, guardant un recolliment religiós, s'estava allí, a l'aire lliure, igual que en un temple. El soroll dels carruatges, l'arrossegament dels tramvies, tot l'esoroll de la vida moderna passava, sense tocar ni commoure aquesta antiga institució instal·lada tranquil·lament en aquell lloc, com si fos el seu casal, insensible al pas del temps, estranya al canvi radical de tot allò que la voltava, incapaç de cap reforma.

Els llauradors es mostraven orgullosos del seu Tribunal. Allò era fer justícia; la pena se sentenciava immediatament, i res de papers, car solament serveixen per a embolicar els homes honrats.

L'absència de paper segellat i de l'escrivà era el que més agradava a unes gentes acostumades a mirar amb supersticiosa por l'art d'escriure, per tal com el desconeixen. Allí no hi havia secretaris, ni plomes, ni dies d'angoixa esperant la sentència, ni guàrdies terrorífics, ni res més que paraules.

Els jutges guardaven les declaracions dels testimonis en la memòria i sentenciaven tot seguit, amb la tranquil·litat del qui sap que les seues decisions han d'ésser complides. El qui s'insolentava amb el Tribunal, multa; el qui es negava a complir la sentència, li treien l'aigua per sempre i es moria de fam.

Amb aquest Tribunal, no hi jugava ningú. Era la justícia patriarcal i senzilla del bon rei de les llegendes qui eixia al matí a la porta del palau per resoldre les queixes dels seus súbdits; el sistema judicial del cap de càbila sentenciava a l'entrada de la seua tenda. Així és com els pillets tenen el seu càstig i triomfa l'home honrat i es posa la pau.

I el públic, homes, dones i xiquets, no volent perdre una sola paraula de la sessió, s'estrenyien contra el reixat, retrocedint de tant en tant amb violents moviments d'espatlles per defugir l'asfíxia.

Anaven presentant-se els querellants a l'altra banda del reixat, davant d'aquell sofà tan venerable com el Tribunal.

L'agutzil els recollia les vares i els gaiatos, per considerar-los armes ofensives, incompatibles amb el respecte al Tribunal. Els empenyia després fins a deixar-los plantats a poques passes dels jutges, amb la manta doblegada sobre les mans; i si tardaven a descobrir-se, d'una grapada els arrancava el mocador del cap. Fort! Aquesta gent burleta, calia tractar-la així.

La desfilada de querellants era una contínua exposició de qüestions intricades, que els jutges llecs resollien amb admirable facilitat.

Els guàrdies de les sèquies i els atandadors encarregats d'establir el torn per a regar formulaven les denúncies, i es presentaven els querellants a defensar-se amb raonaments. El vell deixava parlar els fills, que sabien expressar-se amb més energia; la viuda acudia acompanyada d'algun amic del difunt, protector decidit que parlava per ella.

Es posava de manifest l'exaltació meridional en tots els judicis. Enmig de la denúncia del guarda, el denunciat no podia contenir-se:

«Mentidal Allò que deien contra ell és fals i roí. Volien perdre'l.»

Però els representants de les set sèquies acollien aquestes interrupcions amb mirades furibundes. Allí ningú no podia enraonar mentre no li arribàs el torn. A l'altra interrupció pagaria tants sous de multa. I hi havia tossut que pagava sous i més sous, empès per una rabiosa vehemència que no li permetia callar davant l'acusador.

Sense abandonar el seient, els jutges ajuntaven els caps com cabres jogasseres, xiuxiuejaven sordament alguns segons,

i el més vell, amb veu reposada i solemne, pronunciava la sentència, marcant les multes en lliures i sous, com si la moneda no hagués sofert cap transformació i encara anàs a passar pel centre de la plaça el majestuós Justícia, governador popular de la València antiga amb la gramalla vermella i l'es-corta de ballesters de la Ploma.

Eren les dotze tocades, i les set sèquies començaven de mostrar-se cansades de tant vessar pròdigament la deu de la seua justícia, quan l'agutzil cridà a grans veus Batiste Borrull, denunciat per infracció i desobediència en el regadiu.

Travessaren el reixat Pimentó i Batiste, i la gent encara es va prémer més contra els ferros.

Entre la gentada es veien molts dels qui vivien als voltants de les antigues terres del tio Barret.

Aquest judici retardat seria molt interessant. L'odiat intrús l'havia denunciat Pimentó, i aquest era l'atandador de la partida o districte.

Mesclant-se en les eleccions i gallejant en tota la rodalia, el valent aconseguí aquest càrrec que li donava cert aire d'autoritat i consolidava el seu prestigi entre els veïns, els quals el contemplaven i el convidaven els dies de regada per tal de tenir-lo propici.

Batiste s'estranyava de la injusta denúncia. Estava pàl·lid d'indignació. Mirava amb ulls de ràbia totes les cares conegudes i burletes que s'aglopaven al reixat. Després girà els ulls vers el seu enemic Pimentó, que es redreçava altivament, com l'home acostumat a comparèixer davant del Tribunal i que es creia posseïr una petita part de la seua indiscutible autoritat.

—Parle vostè —va dir, avançant un peu, la sèquia més vella; puix per vici secular, el Tribunal, en lloc de valer-se de les mans, assenyalava amb la blanca espartdenya aquell que havia de parlar.

Pimentó va explicar l'acusació. Aquell home que estava al seu costat, potser perquè era nou a l'horta, creia que el

repartiment de l'aigua era cosa de broma i que podia fer la seua santíssima voluntat.

Ell, Pimentó, l'atandador que representava l'autoritat de la sèquia en la seua partida, havia donat a Batiste l'hora per a regar el blat: les dues de la matinada. Però sens dubte, el senyor no va voler llevar-se a aquella hora i deixà perdre el torn, i a les cinc, quan l'aigua ja pertanyia a d'altres, va alçar la comporta sense permís de ningú i, primer delictes: robà l'aigua als altres veïns; segon delictes: va intentar regar els seus camps oposant-se a viva força a les ordres de l'atandador, la qual cosa constituïa el tercer i darrer delictes.

El triple delinqüent es tornà de tots colors i, indignat per les paraules de Pimentó, no pogué contenir-se:

—*Mentira i recontrametira!*

El Tribunal s'indignà davant l'energia i manca de respecte amb què protestava aquell home.

Si no guardava silenci, se li imposaria una multa. Però, gran cosa eren les multes davant la seua reconcentrada ira d'home pacífic! Seguí protestant contra la injustícia dels homes, contra el Tribunal, que per servidors tenia pillets mentiders com Pimentó.

El Tribunal s'alterà; les set sèquies s'estarrufaren.

—Quatre sous de multa! —digué el president.

Batiste, adonant-se de la seua situació, callà espantat per haver caigut en multa, mentre sonaven a l'altra banda del reixat les riotes i els udols d'alegria dels contraris.

Restà immòbil, amb el cap baix i els ulls entelats per llàgrimes de ràbia, mentre el seu brutai enemic acabava de formular la denúncia.

—Parle vostè —li digué el Tribunal.

Però en les mirades dels judges es notava poc interès per aquest intrús avalotador que venia a pertorbar amb les seues protestes la solemnitat de les deliberacions.

Batiste, tremolant de ràbia, s'enfartollà, i no sabia com començar la seua defensa, per tal com la creia justa.

Havia estat víctima d'un engany; Pimentó era un mentider i, a més, el seu enemic implacable. Li digué que l'hora de regar era les cinc, se'n recordava molt bé, i ara afirmava que a les dues; tot per fer-lo caure en multa, per matar uns blats en els quals estava la vida futura de la seua família... Valia, per al Tribunal, la paraula d'un home honrat? Doncs aquesta era la veritat, encara que no podia presentar testimonis. Semblava impossible que els senyors síndics, tots ells seriosos, bones persones, es refiassen d'un brètol com Pimentó...!

La blanca espardenyia del president ferí una rajola de la vorera, conjurant el xàfec de protestes i faltes de respecte que veia venir.

—Calle vostè.

I Batiste callà, mentre el monstre dels set caps, replegant-se en el sofà de domàs xiuxiuejava preparant la sentència.

—El Tribunal sentència... —digué la sèquia més vella; i es féu un silenci absolut.

Tota la gent de l'altra banda del reixat mostrava als ulls una certa angúnia, com si ells fossen els sentenciats. Estaven pendents dels llavis del vell síndic.

—Pagarà el Batiste Borrull dos lliures de pena i quatre sous de multa.

S'escampà entre el públic una remor de satisfacció, i fins una vella començà a picar de mans, cridant «Victor, Víctor!», entre les riallades de la gent.

Batiste va eixir del Tribunal que no veia, amb el cap baix com si anàs a topar, i Pimentó es posà prudentment al seu darrere.

Si la gent no s'aparta i no li obre pas, de segur que hauria descarregat els seus punys d'home forçut sobre la gentussa hostil.

Immediatament s'allunyà. Anava a casa dels seus amos a contar-los el que li havia passat: la mala voluntat d'aquella gent, entestada a amargar-li l'existència. I una hora després, ja més tranquil per les bones paraules dels senyors, empenquè el camí cap a la seua barraca.

Terrible turment! Marxant amb llurs carros curulls de fems o a cavall dels seus ases, sobre les sàrries buides, trobà en el camí fondo d'Alboraia molts dels qui havien presenciat el judici.

Eren gents enemigues, veïns que no saludava mai.

En passar prop d'ells, callaven, feien esforços per conservar la seua serietat, encara que els relluïa als ulls l'alegre màlícia; però, segons anava allunyant-se, esclataven a la seua esquena riallades insolents, i fins va sentir la veu d'un minyó que imitant el to greu del president del Tribunal, cridava:

—Quatre sous de multa!

Va veure de lluny, a la porta de la taverna de Copa, el seu enemic Pimentó, amb el porró a la mà, ocupant el centre d'un rogle d'amics, gesticulant i expressiu, com si imitàs les protestes i les queixes del denunciat. La seua condemna era tema d'alegria per a l'horta; tots reien.

Redéu! Ara comprenia ell, home de pau i pare bondadós, per què els homes maten.

S'estremiren els seus poderosos braços; sentí una cruel picantor a les mans. Després anà afluixant el pas tant com anava acostant-se a casa de Copa. Volia veure si se'n burlaven al seu davant.

Fins pensà —novetat estranya— d'entrar per primera vegada a la taverna a beure un got de vi, cara a cara amb els seus enemics; però les dues lliures de multa les portava al cor, i es va penedir de la seua generositat. Maleïdes lliures! Aquella penyora era una amenaça per al calçat dels seus fills; s'enduria el muntonet de *xazos* que Teresa havia arreplegat per comprar espardenyies noves als xiquets.

En passar pel davant de la taverna, Pimentó s'amagà amb l'excusa d'omplir el porró, i els amics fingiren no veure Batiste.

El seu aspecte d'home decidit a tot imposava respecte als enemics.

Però aquest triomf l'omplia de tristesa. Com l'odiava, la gent! L'horta en pes s'aixecava davant seu a totes hores, sorru-

TRAGÈDIA DE CALDESA

RAONANT UN CAS AFORTUNAT QUE AB UNA DAMA
LI ESDEVENC

A tan alt grau l'extrem de ma dolor ateny, que de present me dolc en algun temps sia ver ma tristor finir pugua; en açò passe los infernats, que l'èsser trist me dolita, e só content ma dolor eternament coldre. E, si a ma dolorida pensa alguna hora la mort se presenta, refuse acceptar, per lo delit que la pérdua de ma vida em porta.

¿Com, doncs, serà causa de tanta dolor escriure's pugua?
¿Quin paper sofrerà ésser tint de lletgea de tant crim?
¿Consentrà l'aire que veu se conforme, per a que tanta culpa clarament sia llesta? Obra's l'infern, esperits im-mundes sobreixca; tornen los elements en la confusió primera; mostren-se clar dels damnats les penes, perquè lo món, en terror convertit, alegria no celebre. Estiguen los rius segurs e los monts cuitats córreguen; bullint la mar, los peixos a la riba llance; repose lo sol davall l'habitabile terra, e nunca jamés en nostra vista los seus dau-rats cabells estenga; no es compten pus de l'any los dotze mesos, e sola una nit l'esdevenidor temps comprenga.

Mas, ¿per qué vull ab llarguea de paraules encarrir crim de tant sobreabundant lletgea, la qual, planament raonada, feredat de tan espantable meravella ab si porta, que és impossible los oints, sens gran alteració, les orèlles a tan profanes paraules abandonen?

En la part del món a la qual encara de present de la gentil filla d'Agenor propi nom li resta, en la feroce

bel·licosa província d'Espanya, en lo delitós ameníssim regne de València, dins los murs de la sua major ciutat, regnant aquell que a l'ànimós troià ha succeït en egual ànimo, rei don Joan, una inclita donzella, en bellea sens par, en avísament passant totes les altres, ab gràcia e singularitat tan extrema que seria foll qui en sa presència alguna altra lloàs en estima de tanta vàlua, del·liberà, après que en son servir molt temps de mon adolorit viure després tenia, los meus cansats pensaments, ensems ab ma persona, en lo desitjat estrado de la sua faldà descansassen.

Llarga història seria tenyir lo paper de les enamorades raons que entre nosaltres, ab mostra d'extrema benivolència, passaven: fengia la bella senyora tant contentament de mos passats servirs e presents paraules, que lo seu ésser en mi transpostava: tot lo que a sa volentat, persona e viure s'eguardava, abandonadament deixà en discreció de ma coneixença. Mas, perquè de mi sols no fos ver paradís en aquest món haver atès, après poc espai de tan reposat estament, tocant a la porta de la casa, dix l'avisada senyora que, per aquella hora, esperava una persona, ab la qual sens tarda desempatxant de molta necessitat breus faenes, a mi tornaria, perquè ab més repos tot aquell jorn algú no tingués poder partir dos persones a les quals extrema benivolència en tan alta e delitosa condòria acordava.

Ab esperança de tan discretes noves, romanguí jo sol en la cambra, la porta de la qual ella no s'oblidà, ab fel·tanadura, segellar. No sé si fretura de finestra feia la casa tenebrosa, que a mi paregué, dos hores après migjorn, la nit ab ses escures ales ocupava la terra, o si Apol·lo amagava la sua lluminosa cara, estimant cosa no raonable aquesta casa fos per ell il·luminada a l'hora que tan deshonest crim se cometia.

Així passí la major part d'aquest egipciac dia, sol e acompanyat de molts e dubtosos pensaments. Lo cos, carregat per feixuga càrrega de mortals enuigs, llançant sobre el llit, esperava la fi de tan enutjosa tarda; però, ma pensa tribulada no consentint la mia persona estar segura, fón-me forçat, passejant, seguir la varietat de mos trists e sol·licitis pensaments. Dreçant los ulls a una poca finestra que en lo pati de la casa responia, viu un home

que, ab continença d'esperar algun altre, suaus passos passejava, donant resposta, als qui de la bella senyora demanaven, que en faenes secretes e de gran importància ocupada estava.

O piadosos oïnts! Transportant vostres misericordes penses en mi, diga cascú si semblant dolor a la mia jamés ha sofert, e ab adolorit pensament mirau la tristor que a tal hora ma trista pensa combatia, esperant quina seria la fi que de tan dolorós principi esdevendria. Mas, ¿per qué detinc lo temps, cercant paraules a tanta pena conformes, puix és impossible tan gran tristor raonar se puga? A la fi, restant del dia tan poc que els cavalls de Febo del·lià les colones d'Hèrcules en l'occident calcigaven, los meus plorosos ulls mereixqueren veure la tan estimada donzella, que partint-se d'una cambra, gest, paraules, abraçar, ab altres mostres d'amor extrema, d'honestat enemigues, a un enamorat presentia la figura: pràtica, manera, gràcia e gentil continença de la qual d'escriure deixe, perquè la fi de la present sol esguarda en fer palès quant la granea de ma desventura les altres totes avança. E, per cas de més adversa fortuna mia, lo darrer comiat al terme de ma oïda arribà, en estil de semblants paraules: "Adéu sies, manyeta!", tancant la darrera sillaba un deshonest besar, lo so del qual les mies orelles ofenè, no de menor ofensa de la que sentran en la trista vall los de la part sinistra, dient-los nostre Redemptor: "Anau, maleits, al foc eternal!", quan, ab justa sentència, en aquest món formarà les sues darreres paraules.

Partint-se de la casa lo tan estimat enamorat, féu-li present la senyora de una tan loçana e humil reverència, que sol la gonella féu estalvi lo seu genoll esquerre no tocàs la dura terra, senyalant ab la sua bella cara tristor no poca de la sua absència. Acompanyà les sues espatles ab piadosa e enamorada vista, acostant-se après a un pou, que poc espai d'ella distava. Ab la freda aigua assajà apartar de la sua afable cara la color e calor que, en la no sangonosa, mas plaent e delitosa batalla de Venus, prés havia; e, acostant-se al carçre de la mia trista presó o cambra, obrint la porta, fengi alegria de la mia visita, tanta com havia mostrat vera dolor, al que en extrem amava, de la sua partida.

Estava, però, la sua d'el·licada persona maculada, sem-

blant a roses ab blancs lliris mesclades, si ab sùtzies mans se menegen; que la persona del galant que ab ella reposat havia, era en extrem no conforme al delicament de tan tendra donzella.

Demanant-me si la sua tarda m'era estada enutjosa, que les faenes que desemparat havia, si no ella present, no era possible se acabassen — O Déu immortal, qui lo món en nombre, pes e mesura regint, les creaturens ab degut orde administran, no refusau altra vegada metre les vostres d'infinit preu estimades espatles en l'estret pal, per acabadament rembre tan profana culpa! —, ab gran treball, l'extrem de ma dolor, los ulls endregats a la terra, me llicencià ab tremolosa llengua formàs, en dos cobles, raons de semblant manera:

"Mourà's corrent la tramuntana ferma
e tots ensems los cels cauran en trossos,
tornarà fred lo foc alt en l'esfera,
i, en lo més fons, del món veuran lo centre;
tinta de sang se mostrarà la lluna
e tot escur lo sol perdrà la forma,
ans que jamés de mi siau servida;
e lo meu cos, del prim cabell fins l'ungla,
mirant-ho vós, sia partit en peeces,
e, tornat pols, no prenga sepultura,
ni reba el món tan celerada cendra,
ni es pugua fer algu gire la llengua
a dir "Bon pos" a l'anima maleta,
si Déu permet mos ulls vos puguen veure.

"E, si és ver vos digui mai "Senyora",
no es trobe en l'any lo jorn de ma naixença,
mas lo meu nom, a tots abominable,
no sia al món persona que l'esmente;
ans, del tot ras de les penses humanes,
sia passat com un vent lo meu ésser;
tinguen per fals lo que fón de mon viure,
e res de mi en lo món no hi romanga.
E, si per cas, del meu cos gens ne resta,
sia menjar als animals salvages:
prenga'n cascú la part d'una centllia,
perquè en tants llocs sia lo meu sepulcre,

que, el món finit, no es trobe la carn mia,
ni es pugua fer que mai jo ressuscite."

Conegué, per l'adolorit estil de mes paraules, l'inclita senyora que la granea de sa culpa clarament a mi era pallesa; e, ab molles llàgremes, sospirs e sanglots, ab veu tan conforme, gentil e delicada, que no és possible en semblant manera recitar-la, respòs en rims estranys la seguida cobla, acompanyada de gest no estrany al significat de ses paraules:

"Clarament veig que, en la mundana orla,
Déu no ha fet persona tan culpable:
jo us he comès abominable culpa,
tal, que en l'infèrn no trob pena conforme.
Ès-me la mort més dolça que no sucre
si fer se pot en vostres braços muira.
En vós està que prengau de mi venja:
si us par que hi basti, per vostres mans espire:
o, si velleu, coberta de cellici
iré pel món peregrinant romera.
Déu no farà que el passat fet no sia;
mas, si esperau esmena de mon viure,
jo la faré, seguint a Magdalena,
jo la faré, seguit a Magdalena,
los vostres peus llavant ab semblant aigua."

Si follia és començar lo que és impossible fi atenyga, follia cosa seria assajar escriure los contrasís que ma dolorosa pensa combatien, après d'haver oït resposta de tan humils paraules: volguera, ab preu de ma vida, la sua tan gran erra se pogués rembre. O, quant estimara beure de l'aigua del riu Letes perquè, lo passat absent de la memòria, sol en lo present atengues mon enteniment termel! E fora més alegre, aquesta bella senyora en parts de singlar partida, la sua gentil persona ab tan subtil enteniment fos la part mia, e la sua falla e moble voluntat, de falsa estima guiada, cercàs un cos lleig e diforme, en part d'aquell qui indignament l'havia tractada.

Ab diversitat de tan impossibles pensaments, me parti de la cambra o sepulcre a on tanta pena soferit havia. Acceptant la ploma, que sovint greus mals descansa, la present ab ma pròpia sang pinte, perquè la color de la tinta ab la dolor que raona se conforme.

Quan el govern d'aquell país va prendre mesures havien passat quinze jornades i l'enginyer volava al bo i millor.

Primer feren tocs de cornetí: «Alto!»

I encara volava.

Després engegaren canonades a l'aire.

I seguia volant.

Darrerament s'elevà un aeroplà (amb doble motor) carregat de policia. I els agents ho feren tal com ho tenien disposat els Ministeris de l'Aire i de la Governació.

L'acaçaren llançant-li un llas.

Horror!

L'enginyer inventor era cadàver; i del cadàver no restava sinó l'esquelet.

I trobaren en una fusta de l'aparell aquestes paraules escrites amb estilogràfica:

«Ja és vist: m'haig de morir de fam. Dispensen, però... Me s'ha oblidat d'engrassar la palanca de devallar...»

Visca la pàtria!»

ERA UN ENGINYER

Era un enginyer que inventà un nou aparell per volar, d'aquells sense motor. Per fer les proves oficials demanà la presència de les autoritats, dels companys, dels familiars i del gros públic.

I l'enginyer s'asseguà a la banqueta del seu aeroplà novell i començà a volar.

Oh maravella de l'enginy, de la saviesa i de la ciència!

Tots els presents feren aplaudiments. Tots se felicitaven mutuament i joiosa. Tots llançaren l'hurra i el visca al país de l'home de talent que volava sense motor.

Passaren hores i hores i l'aparell encara volava. Quines proves més acabades. Hurra! Visca açò! Visca allò!

I l'aeroplà volant, volant, volant...

Es féu de nit i l'aparell encara volava.

Oh. Prou! Que baixara! Ja era suficient! Era nit i feia serena! Havien de sopar, tots!

I l'aparell volava, volava, volava...

En la nit fosca no ningú veia l'aparell volador en ple èxit.

Prou! Ja era massa provat! A devallar!

I cal! Va volar tota la nit. I tot el matí següent

El públic, boca enlaire es desmaiava bo i esperant descendir l'aviador.

Prou! Prou! Prou!

I va volar tota la tarde i tota la nit, i tot l'altre dia, i encara l'altre, i l'altre, i l'altre...

L'HUMORISTA

L'humorista en veure que moria l'amic filòsof va dir-li:

—Pel que més estimes, amic que agonitzes, escriu-me de l'altre món estant. Pensa que tu mors de fam, ara, i que jo no tardaré en morir de fam, també.

El filòsof escoltava les paraules i les gravava al cervell.

—Seria gran cosa —continuà l'humorista— que jo esbrinara què hi ha de cert després de la mort, sense gens de fadiga per la meua part, mentre tu has passat la vida cavil·lós bo i estudiant problemes de Vida, de Mort i d'Eternitat. Escriu-me, per favor!

El filòsof morí.

L'amic esperava, impacient, notícies de l'altre món.

I abans de desesperar vingué el correu i li entregà una carta, que firmada per [e]l filòsof deia:

«Antic humorista: Pensa en Déu. Salva l'ànima. Hi ha cel i infern!»

L'humorista quedà fet de pedra. Carta de l'altre món! L'única carta que vingut havia de l'altre món! Preparam-se a ben morir —pensà.

I, efectivament, arrencà el segell de la plica, el va vendre a un col·leccionista milionari i els milers de dolars que obtingué els gastà en ben menjar, en beure bo i en disfruitar força, car ell sabia, de l'amic filòsof, que «una bona vida proporciona una magnífica mort».

UN PARE I UN FILL

Un pare i un fill descassa edar entraren en una fonda per menjar.

En això entrà un senyor i sense dir res se posà a la taula del costat. El cambrer va servir-lo i el senyor, sense convidar ningú, començà a devorar el dinar.

Després entrà un altre senyor que va dir: «Bon dia». I el pare va contestar: «Bon dia tinga». I aquest senyor en començar a menjar va dir: «Vostres ne volen d'esta?» I el pare agrair: «Moltes gràcies».

El fill preguntà:

—Que vosté el coneix, pare?

—No, fill meu, no —el pare respongué—. És l'educació. El primer senyor que ha entrat i res no ha dit, és un mal educat. El segon senyor, que ha saludat i ha convidat, és ben educat. Adonà't del que faça, fill meu, que és bo prendre bons exemples.

El fill se n'adonava de tot cor.

El primer senyor, en acabar el dinar, s'alçà, va pagar al cambrer i sense dir paraula de comiat —mal educat!— va marxar. Poc després el segon senyor, aprofitant que el cambrer era a la cuina, marxà dient a pare i fill: «Vostés ho passen bé!»

En eixir el cambrer en la sala-menjador va notar alguna cosa important per a la seua butxaca i acostant-se a pare i fill va clamar:

—Senyor, senyor! Eixe home ha fugit sense pagar-me! El lladre m'ha fet perdre el valor del seu dinar! I jo sóc un pobre; un pobre. Lladre!

El fill preguntà al seu pare si ells, ben educats, no haurien d'anar-se'n, també, sense pagar.

AQUELL POETA LÍRIC

Aquell poeta líric d'*avant-guerre* dugué una vida triomfal. La seua joventut era la de bohemi, equívoca i dolorosa; però escrigué el llibre de poemes a la lluna i amb la fama i la glòria aperceçà fortuna i amors. Disfrutà tots els plaers al temps que, fulla a fulla, conquistava la palma de la poesia lírica.

I trobà una artista formosíssima, galant, capriciosa, de la qual s'enamorà tendrament.

L'artista dominava el poeta com una nena domina una joguina.

I el poeta regalà l'artista amb flors, joies, sedes i llaminadures fins empobrir com un pobre mendicant.

Allavors el poeta líric volgué escriure un altre llibre de poemes per traure diners; però es trobà impotent, mancat d'inspiració. I es dedicà, miserablement, a plorar i maleir la seua absoluta misèria.

L'artista va dir-li:

—Jo necessite flors, joies, diversions. Diners.

El drama del poeta tingué una afortunada solució. Cada nit de lluna replegava dels carrers i dels jardins aquell argent que baixa del cel amb la claror llunàtica i l'ofrenava a l'amor del seu cor.

Una nit quan el poeta triomfador entrava en la cambra de l'artista, carregat del bell metall, un policia el va detindre.

—D'on robeu aquestes piles d'argent?

El poeta confessà davant el comissari el seu propi deler d'amor, la seua pròpia pobresa i la seua pròpia sortosa fortuna real·legant el que ell sabia argent de la lluna.

—Oh, aquest home. És un lladre i vol passar per foll—va dir el cap de policia.
I el tancaren en la presó.

AQUELL JOVE DE LA FINESTRETA

Aquell jove de la finestreta portava al capdavall dels braços unes mans ben fines. De tots els joves de la Casa de Banca ningú no les lluia tant. En les seues mans radicava la felicitat. Les col·locava damunt un llibre gros on escrivia una lletra caligràfica. Els dits, però, sense exornació d'anells eren plens de tristesa.

Per això acotava el cap i amagava el pit sota l'esquena; i les cames sota la taula de l'oficina; i tenia posada tota la seua personalitat en les mans, cuidades, el jove.

Enamorat dels dits, en un narcisisme sempre novell, pensà com adquiriria uns bons anells, obres d'art, per festejar la seua amor.

I començà d'aforrar.

I al cap d'uns anys, quan tenia en la mateixa Banca del treball dues mil pessetes anà a casa d'un joier afamat.

Al dia següent les mans cobrien, escampades de dits, les pàgines d'un llibre gros i el somriú virginal en els llavis d'un jove.

Les mans dels anells de la finestreta eren felices ja.

Un dia el jove dels dits amb anells anà a un cinema.

Horror! Se botà foc el film de la projecció i el públic, tot espantat, volgué escapar alhora.

Les portes, obertes, no donaven eixida a l'horror clamant.

Hi hagué pressions brutals, magullaments feridors, morts...

Però el jove de la finestreta pogué salvar-se. Corregué els carrers, foll, expandint l'alegria del viure.

Quan va tindre temps mirà els seus dits. Havia perdut els anells a la sortida del cinema incendiari.
Resseguí mentalment la història de l'adquisició, el llument sobre el llibre gros de l'oficina, l'incendi de la sala especular...

—Els anells! Els meus anells!

I morí de sobre perquè havia perdut la seua vida.

LA DONA MÉS VELLA DEL MÓN

La dona més vella del món tots la coneixem: és aquella que res no pot fer sense les ulleres.

Jo la vaig conèixer quan ella tenia vuitanta anyades.

Era com ara i no mai els anys li passen.

Sabia tots els racons del poble per anar a prendre el sol. Sabia totes les cantonades per a guaitar els vianants i comentar-los. Sabia tots els brancals de totes les portes on la xarrega és un art i el xiu-xiu una sana biblioteca. Possèia, doncs, la ciència de fer calça.

La dona més vella del món tenia unes ulleres a mida. Amb elles feia tota la vida i sense elles no res podia fer.

Laborava la casa, oïa missa, visitava famílies i, sobretot, feia calça.

Un dia va perdre les ulleres.

No recordava on les havia deixades.

I com li mancaven les ulleres no podia buscar les ulleres perdudes.

No podia fer ni una passa. Quina tristor la de la vella!

I la dona deixà de rentar-se. Quina brutícia damunt l'anciana!

I no pogué fer-se el menjar. Quina magror la seua!

I com vivia tota sola no pogué sortir més de casa, ni conversar amb ningú. Quin càstig el de la vella!

I com res no podia fer, ni envellia!

I no ha pogut morir-se, la dona.

- 119 -

EL MESTRE

El Mestre, el vell Mestre d'escola, es moria de fam perquè l'Estat el tenia separat de l'ensenyança.

I decidí anar en ciutat on trobaria antics deixebles per demanar-los una almoïna en caritat d'haver-los ensenyat les primeres lletres; d'haver-los format el cor.

Primerament trobà un Escultor, glòria del seu país, qui esculpia gestes guerres.

—En açò emplees les meues ensenyances? —va dir el Mestre.

—I en què anava a emprar-les si vós me ensenyàreu a modelar i sentir el patriotisme?

—Però és que aquests homes són indignes del marbre per quant han assolat el món!

—Teniu raó, Mestre, però així guanyo diners.

I segonament trobà un Pintor, glòria del seu país, qui pintava segons l'impressionisme.

—En açò emplees les meues ensenyances? —va dir el Mestre. I en què anava a emprar-les si vos m'ensenyàreu a dibuixar i la teoria dels colors?

—Però és que feu luxúria pintant nus!

—Sí, Mestre, teniu raó. Però així guanyo diners. I tercerament trobà un Escriptor, glòria del seu país, qui feia novel·les.

—En açò emplees les meues ensenyances? —va dir el Mestre.

—I en què anava a emprar-les si vós me ensenyàreu a escriure?

—Però és que destruïu la bellesa natural del llenguatge!

—Ja em dieu la veritat, Mestre; però així guanyo diners. I quartament trobà un frare força virtuós que vivia en fama de santedat.

—Vós sou, estimat deixeble, qui havent empleat bé les meues ensenyances! —va dir el Mestre.

A l'Hostal on parava el Mestre de tanta notabilitat entrà el gran Escultor per dur-li riques teles per ben vestir-lo. I el gran Pintor per dur-li saborores viandes. I el gran Escriptor per dur-li una bossa amb monedes d'or. Tots tres procuraren no morira de fam el vell Mestre d'escola, ben agràtis.

I el frare, gran Virtuós en aquelles terres, entrà a l'Hostal per dur-li i compartir-se la seua absoluta pobresa.

El Mestre, davant dels quatre, va dir:

—Com ja sabeu, he vingut a Ciutat per demanar-vos almoïna car allà a la muntanya me moria de fam. I ara veig clarament que si els meus antics deixebles haveren estat fídeles seguidors dels meus consells, ací m'enterrarien, mort de fam. Havent fet bé vosaltres, Escriptor, Pintor i Escultor, d'ésser tal com sou. I tu, Virtuós fraret, procura no seguir mai més les meues antigues ensenyances perquè te veig impossibilitat de portar al Mestre, que tant estimes, ni un rossegó de pa. I retornà ric i feliç al Poble, mantenint la seua Pedagogia.

CANT DE VICENT

*... a unes tres milles de la mar, a la banda
occidental del riu Guadalquivir, sobre el qual
hi ha cinc ponts...*

SAN JUAN TARSOR DILLON.

PENSE que ha arribat l'hora del teu cant a València.
Temies el moment. Confessa-t'ho: temies.
Temies el moment del teu cant a València.
La volies cantar sense solemnitat,
sense Mediterrani, sense grecs ni llatins,
sense picapedrers i sense obra de moro.
La volies cantar d'una manera humil,
amb castedat diríem. Veies el cant: creixia.
Lentament el miraves créixer com un crepuscle.
Arribava la nit, no escrivies el cant.
Més avant, altre dia, pots ser quan m'haja mort.
Pots ser en el moment de la Resurrecció
de la Carn. Tot pot ser. Més avant, si de cas.
I el tema de València tornava, i se n'anava
entre les teues coses, entre les teues síl·labes,
aquells moments d'amor i aquells moments de pena,
tota la teua vida —sinó tota la vida,
allò que tu saps de fonamental en ella—
anava per València, pels carrers de València.
Modestament diries el nom d'algun carrer,
Pelayo, Gil i Morte... Amb quina intensitat
els dius, els anomenes, els escrius! Un poc més,
i ja tindries tota València. Per a tu,
València és molt poc més. Tan íntima i calenta,
tan crescuda i doiguda, i estimada també!

58

Els carrers que creuava una lenta parella,
els llargs itineraris d'aquells dies sense un
cèntim a la butxaca, algun antic café,
aquella lletèria de Sant Vicent de fóra...
La casa que estrenàreu en estrenar la vida
definitivament, l'alegre veïnat.
El metge que buscàveu una nit a deshora,
la farmàcia de guàrdia. Ah, València, València!
El naixement d'un fill, el poal ple de sang.
Aquell sol matiner, les Torres dels Serrans
amb aquell breu color inicial de geranis.
Veus, des del menjador, per la finestra oberta,
Benimaclet ací, enllà veus Alboràia,
escoltes des del llit les sirenes del port.
De bon matí arribaven els lents carros de l'horta.
Els xiquets van a escola. S'escolta la campana
veïna de l'església. El treball, el tenaç
amor a les paraules que ara escrius i has dit sempre,
des que et varen parir un dia a Burjassot:
com mames la llei vares mamar l'idioma,
dit siga castament i amb perdó de la taula.
Ah, València, València! Podria dir ben bé:
Ah, tu, València meua! Perquè evoque la meua
València. O evoque la València de tots,
de tots els vius i els morts, de tots els valencians?
Deixa-ho anar. No et poses solemne. Deixa l'èmfasi.
L'èmfasi ens ha perdut freqüentment els indígenes.
Més avant escriuràs el teu cant a València.

59

Elogi de la meua terra. Carles Salvador

Si jo anés lluny no sé on me detindria;
en cada cim faria el cap enrere;
de dalt estant voria ma València
i el món restant em semblaria pobre.
Ni aquell carrer de gratacels immensos
ni aquell saló de dansarines belles
ni aquell brogit de màquines i màquines...
Sols esta pau, este cel i esta terra...
També, esta mar.
Si jo anés lluny, la proa
del meu vaixell sabria — cada dia—
tota l'enyor d'un únic meridià.
Tan sols de nit resseguint les estrelles
mon esperit tornaria's seré
en esguardar el banderí de l'Óssa.

Aforismes. Joan Fuster

Escriure — fer literatura— és tot això que vostés
diuen, i, de més a més, una forma de venjança.

Cada paraula és ja, en si, una perífrasi.

Certes ironies de Josep Carner em fan l'efecte que
ell, el poeta, té l'elegància cansada de qui «ha llegit tots
els llibres» i que, tanmateix, troba divertit — *només* troba
divertit— d'escriure'n més pel seu compte.

El pitjor del plagi no és que sigui un robatori, sinó
que és una redundància.

La literatura és un prejudici petit-burgés.

(Josep M.ª Castellet, a qui li ho dic, em contesta que això és precisament una idea petit-burgesa. Potser, i aleshores, tant més a favor meu.)

Els gèneres literaris més desdenyables i repulsius poden ésser il·lustrats genialment. De fet, el melodrama ho fou per Shakespeare; el fulletó, per Dostoievski; la filosofia, per Hegel; la «gatada», per Aristòfanes.

Hi ha una mena d'escriptors que podrien definir-se com «senyors que mai no han llegit Plató». Per exemple: Pío Baroja.

L'obra de Franz Kafka tendeix a allò que abans se'n deia el «conte filosòfic». Per més estrany que sembli, està en la línia de Swift i de Voltaire, i del *Quixot*, i de certes faules recents, tipus *Brave New World*. Entenent, però, que els «contes filosòfics» de Kafka tenen més al darrere, més que no pas una filosofia, una desolació.

¿Eugeni d'Ors? Sí, home! Aquell ancià intel·lectual francès de dreta!

De l'estil literari. — No sempre la senzillesa és compatible amb l'exactitud.

Per regla general, la literatura catalana moderna és una literatura feta per marits insatisfets, sedentaris i no enganyats — i per capellans. D'aquí que resulti definitivament fada i, sobretot, reiterativa.

Salvant tots els respectes, Marcel Proust em sembla la correspondència exacta, en literatura, de la goma de

mastegar — del xiclet, vaja.

Els adjectius són sempre subjectius.

Shakespeare. — El millor passatge de *Romeo i Julieta* és l'obertura de Txaikovski.

I qui sap si, després de tot, el destí de Romeo era d'ésser cornut!

Descriure és inventariar: una activitat subalterna, de notaris o de novel·listes dolents.

Hi ha estils literaris que són incompatibles amb la màquina d'escriure.

Donant un vocabulari més o menys suggestiu, la filosofia és *gairebé* una qüestió de sintaxi, com la poesia és *gairebé* una qüestió de prosòdia.

A fi de comptes, valorar la cultura pel seu grau d'utilitat, potser serà — tal com estan posant-se les coses— l'única manera de salvar-la.

Escrivim pensant en els nostres enemics: o per fer-hi proselitisme, o per corrompre'l.

Admiro molt l'obra de Salvador Espriu, entre altres raons més serioses, perquè ha intercalat una mica de semitisme enmig d'una literatura de tantes pretensions hel·lèniques com la catalana del Noucents.

Joyce. — L'Ulisses, només podia escriure'l un devot pervertit, un ex-alumne depravat de col·legi de religiosos.

Diu Mauriac que el fi de la literatura novel·lada és

«coneixença de l'home». De l'home que l'escriu, en tot cas — penso jo.

És sorprenent, quantes ximpleries podem dir pel nostre compte — i el que em sembla pitjor: amb la consciència tranquil·la— , emprant-nos en la cita d'un autor il·lustre.

Penso que la poesia que pertoca de fer en el nostre temps hauria d'ésser una poesia informada per la ira o pel sarcasme. O per la ira, simplement: perquè, en últim terme, el sarcasme no és sinó una ira atenuada per la insídia.

Montaigne. — Ell deia, referint-se als seus millors escrits: «*Mes sognes que voici...*» ¿No hauria estat millor dir: «*Mensognes que voici...*» I com Montaigne, tothom. Escriure és fer comèdia.

Amb bons sentiments es fa mala literatura; amb sentiments perversos, també. En general, es fa sempre mala literatura — sobretot a base de sentiments.

És sorprenent la quantitat de bajanades que Baudelaire va escriure en vers. No us ho hauríeu pensat mai!

Ja ho saben vostés: en poesia, hi ha teories que reposen sobre la inspiració, i n'hi ha d'altres que donen la primacia al càlcul. Hi ha bons poetes *inspirats*, i bons poetes *calculadors*. Tanmateix, si bé es mira, la inspiració no és sinó un càlcul, però tan ràpid i misteriosament automàtic, que gairebé no sembla un càlcul.

Només hi ha una manera seriosa de llegir, que és

rellegir.

Els llibres no *supleixen* la vida, però la vida tampoc no *supleix* els llibres.

Tots els versos ja estan fets. Parlem de poesia, doncs.

Els versos que canten l'amor sortós han estat escrits *després*, ja en una estona de tedi o de desesperació — i per tal de remeiar-la.

En realitat, si bé es considera, resulta que els poetes importants s'han limitat sempre a fer versos a la lluna.

Poe — ho deia ell mateix— era artificial per naturalesa. La majoria de nosaltres, pobres!, intentem ésser, o aparéixer, naturals a força d'artifici.

Les metàfores — les bones metàfores— no són sinó definicions imprevistes: dir la mateixa cosa, però per sorpresa. És una manera de dissimular-ne la trivialitat, i per això els poetes, l'usen copiosament.

La primera obligació d'un escriptor és de fer-se llegir.

Les poques lectures aparten de la vida; les moltes ens hi acosten.

Per a un escriptor, la bilis pot ésser un bon ingredient

#crealit

Ruta de creació literària sobre cultura valenciana

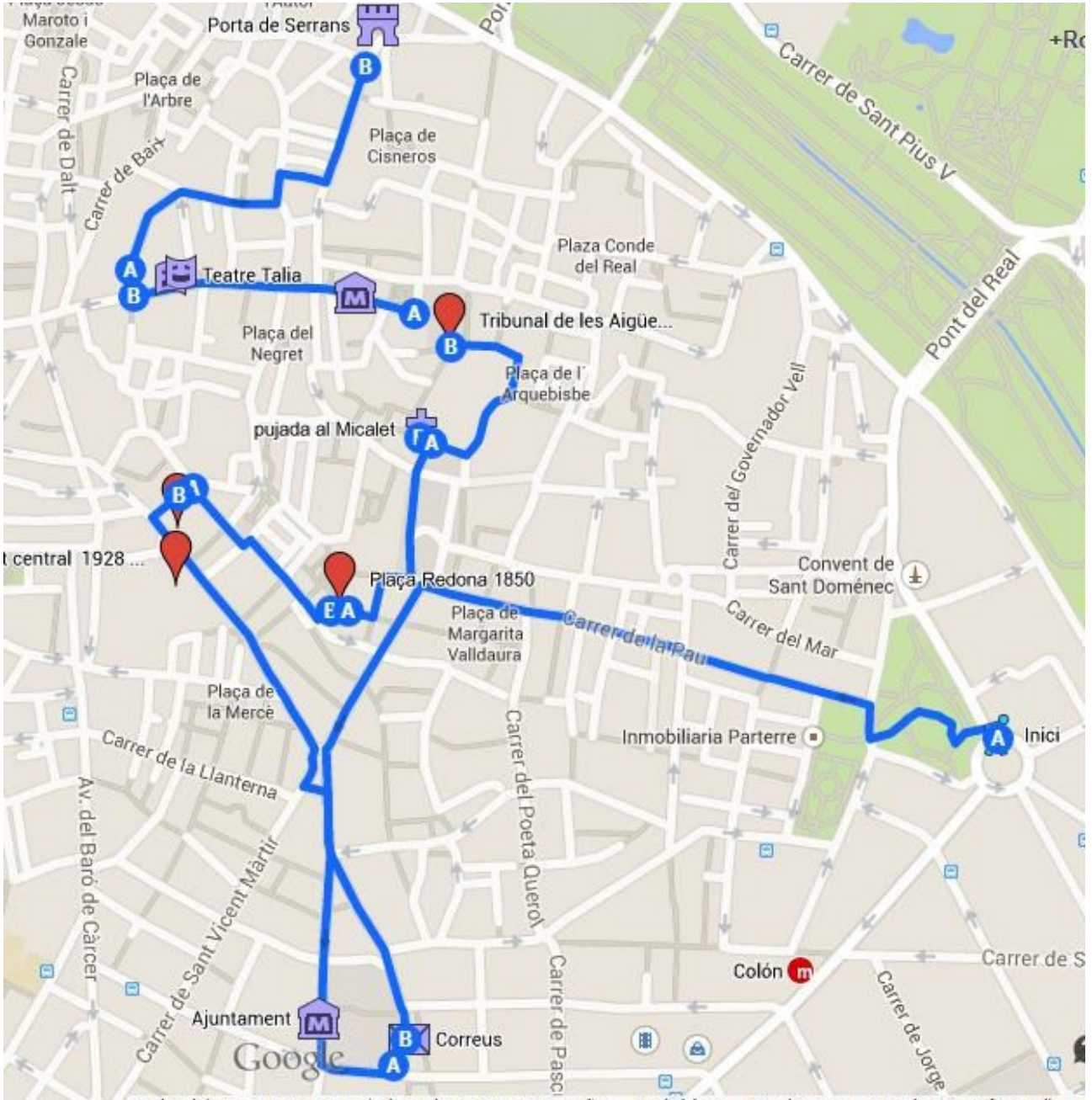

Quadern de l'alumne

Iris Richart García

1r Batxillerat A

MAPA

EIXIDA

Hora	Lloc i activitat
08:00:00	Eixida de l'IES Càrcer amb autobús
09:00:00	Arribada i eixida des de la plaça de la Porta al Mar. Cal seguir l'itinerari que marca la cançó <i>Camals mullats</i> , de la Gossa sorda, però a la inversa (glorieta, parterre i carrer de la Pau).
09:25:00	Primera parada: plaça de l'Ajuntament El professor explicarà breument la història dels edificis de Correus i de l'Ajuntament de València i tot seguit els alumnes faran una lectura dramatitzada d'un fragment del text d'Escalante <i>La falla de Sant Josep</i> , per ser aquest el lloc on es planta la falla i on esdevé l'acció de l'obra.
10:25:00	Segona parada: el Mercat Central (lectura i esmorzar) Llegirem el poema de Joan Fuster, <i>Poema sobre València</i> , just davant del Mercat Central i donarem un tomb per dins. Després eixirem i aprofitarem per esmorzar en una xocolateria/orxateria que hi ha a fora.
11:00:00	Tercera parada: la Llotja de la Seda Dins de la Llotja els alumnes hauran de llegir algunes de les composicions poètiques que s'hagen fet a classe. El professor també haurà d'explicar la història d'aquest edifici, joia del gòtic valencià.
11:30:00	Quarta parada: la plaça Redona A la plaça Redona veurem el videoclip de la cançó d'Obrint pas, <i>La vida sense tu</i> .
11:40:00	Quinta parada: Orxateria Santa Catalina Davant d'aquesta orxateria amb més de cent anys d'història, els alumnes llegiran un fragment d'una obra d'Escalante, <i>Orxateria valenciana</i> , i el professor els explicarà la mítica història de la provinença del mot orxata, relacionada amb Jaume I.
11:55:00	Sexta parada: pujada al Micalet Dalt del Micalet els alumnes llegiran un parell dels contes que han escrit a classe. Com que havien de seguir la pauta d'escriure una història com si la veieren passar des de dalt del Micalet, ara ens trobarem en el lloc més adequat per llegir-la.
12:55:00	Sèptima parada: plaça de l'Almoina Ací, enfront dels antics vestigis de la ciutat, els alumnes llegiran alguns poemes més que hagen elaborat a classe.
13:10:00	Octava parada: Tribunal de les Aigües (plaça de la Verge)

	<p>En aquesta parada comptarem amb un mediador, Joan Giner Monfort, que, davant de la porta de la Seu, ens explicarà la funció del Tribunal de les Aigües, antic organisme valencià encarregat de resoldre els conflictes per qüestions de regadiu entre els llauradors. A continuació, llegirem un fragment del capítol quart de la novel·la de Blasco Ibáñez <i>La barraca</i>, en què es narra com el Tribunal soluciona una disputa d'aquest tipus.</p>
13:40:00	<p>Novena parada: Teatre Talia i Teatre Escalante</p> <p>Primer pararem en el Teatre Talia, on el professor explicarà breument la seua història i els alumnes representaran la segona peça escollida de les que hagen fet a classe. Després ens dirigirem al Teatre Escalante, que està situat a pocs metres del primer, i farem la representació de la primera obra que hagen triat, és a dir, la que més els haja agradat.</p>
14:10:00	<p>Desena parada: Torres de Serrans</p> <p>Hi comptarem amb la presència d'un altre mediador, Xavier Richart, mestre dolçainer, que tocarà la Muixeranga amb la dolçaina en aquest lloc tan emblemàtic de la nostra ciutat i ens explicarà la història de la cançó i perquè pren una significació tan important per al poble valencià, així com la història de la dolçaina i de l'ofici de dolçainer.</p>
14:40:00	<p>Onzena parada: Jardins del riu Túria</p> <p>Per a finalitzar l'eixida, baixarem als jardins del riu Túria i ens menjarem els entrepans que portem de casa, perquè ja serà hora de dinar. Després de dinar, els alumnes hauran d'escriure aforismes sobre el fet literari o sobre els pensaments que els haja fet evocar la nostra ruta literària i els llegirem.</p>
15:40:00	<p>Eixida amb l'autobús cap a l'IES Càrcer</p> <p>L'autobús que ens tornarà a l'IES Càrcer estarà esperant-nos enfront de les Torres de Serrans, així que eixirem del riu i ens n'anirem.</p>
16:40:00	<p>Arribada a l'IES Càrcer</p>

PREU

- Esmorzar: 3 €
- Entrada a la Llotja de la Seda: 1 €
- Entrada al Micalet: 1 €
- Dinar: entrepà de casa
- Autobús: hem contactat amb la presidenta de l'AMPA de l'IES Càrcer i ens ha confirmat que

l'associació subvencionaria el cost del transport.

ESCENA V

*Dichos y por la derecha Salvaoret,^A
Lluciet y otro niño llevando una silla
rota y arrastrando una estera.*

LOS TRES NIÑOS.

¿Hi ha una estoreta velleta
p'a la falla de san[t] Josep,
tio Pep?

SALVAORET.^B

Xe, ja tenim carasseta
i sombrero per al nano.¹⁵

*Enseñando una careta
y un sombrero.*

130

Mireu, la còmoda vella
de mon pare.

LLUCIET.

¡Hi, hi, quin nano!¹⁶

*Cogiendo el som-
brero y ponién-
doselo en la ca-
beza.*

SALVAORET.

Du ací.

LLUCIET.

¡Quina cafetera!

SALVAORET.

¡Home, solte!

LLUCIET.

¿Vols juar-te

131

que la trenque?...

VALENTÍ.

¡Santa Tecla!

¡Mi Salvadoret! Chiquillo,

¿tú con estos granujetas?

Passa'm a casa en seguida...

És que anàvem...

SALVAORET.

¡Manco llengua!

VALENTÍ.

¡I el meu sombrero! ¡Ai, so pilló!

SALVAORET.

És el vell.

VALENTÍ.

Vés-te'n i penja'l

a on estava, si no vols

que te trenque una costella.

*Vase el chico por
la derecha.*

Le tengo dicho: no quiero
que te ajuntes ni te metas
con los del otro barbero

LLUCIET.
VALENTÍ.
LLUCIET Y NIÑOS. ^C

que hay enfrente, y ni por esas...
¿Ell per què ve? Ningú el crida.
¡Largo d'ací, patulea!

D.ª RAMONA.
D. GREGORIO.

¿Hi ha una estoreta velleta ^D
p'a la falla de san[t] Josep,
tio Pep?
Malditos. ^F

Gritando. ^E
Vanse por la izquierda.

¡Y no revientan!
A la cárcel ahora mismo
los llevaba.

VALENTÍ.
D.ª RAMONA.

Hombre, no sea... ^G
¿Ha visto usted qué costumbres
tan raras, las de Valencia?
¡Les falles!

D. GREGORIO.

VALENTÍ.

¡En este pueblo
se ven cosas estupendas! ¹⁷
Guapo, ¹⁸ jo sóc valensiano,
sabe, y esas indirectas...
[Apart] Este manxego té ganes...

D. GREGORIO.

Diversiones tan grotescas,
¡a ser yo gobernador!... ^H
Home, amague's.

VALENTÍ.

D. GREGORIO.

¡Qué simpleza!
¡Parece imposible que haya
quien esté como una babieca
viendo cuatro monigotes!
Tu... tut...

VALENTÍ.

D.ª RAMONA.

VALENTÍ.

Y que representan...
A molts dels que van fent riure
per los carrers de València.

D. GREGORIO.

VALENTÍ.

Ja hu sap: si nuestras alegres
costumbres no le deleitan,
mire, recogen los bártulos
y se vuelven a su tierra.
Este es otro mamarracho.
Los mamarrachos, de serca
pueden verlos acabant ¹⁹
girando por la plaseta.
Adiós: en el espigastro
li fique el puny si em contesta.

Vase por la
derecha.

CREACIÓ LITERÀRIA: TEATRE

2. Poema sobre València. Joan Fuster

Amb l'alba, la ciutat és més bruta i extensa.
Darrere el serení, després del llum amable
que situa els cantons, quan el son es completa,
l'alba intenta assolir les primeres comarques
del cel i els campanars, i despulla i espolsa
els carrers, les palpebres, els geranis dels testos.
Amb l'alba en les parets, la ciutat sembla un càstig.
A les finestres altes,
un llençol perd les vores.
El vi i el llibre tornen.
¿No sentiu congregar-se
l'alè dels matrimonis colpejant contra el clima?
El peix, en les parades, bota com un silenci.
¿No veieu com s'afanyen
el taulell detingut, la campana que es trenca?
Un home sense dents busca un tren o una alosa.
¿No es reintegra el càlcul
al curs del cansament i al cos llarg de les dides?
El neguit pareix sota les fiambres.
Una olor insistent, de llautó o de feblesa,
comunica la nova d'haver-se obert el canvi.
El vell impuls atònit que domina les boques
s'amplia en els vestíbuls.
La ciutat, presonera de la teula, s'hi esgota.
El sol, o la nit plena, potser la protegeixen:
ara és nua, principi,
indecisa, corrent — poder que s'aventura
cap a dins, pels racons, pels seus bastidors negres.
Més bruta i més extensa,
i l'alba malgrat tot també ací és alba.
El pa acabat de coure,
un pa pastat amb ferros,
sense sal, sense força,
avança sordament, lleuger, contra la urgència.
La ciutat, l'alba, el cor, dins la humitat profunda,
dins la humitat lluent i apegalosa,
dubten per un instant entre el plor i la venda.

CREACIÓ LITERÀRIA: POEMA

ACTO ÚNICO

El teatro representa el interior de una horchatería valenciana, con mesas y sillas blancas, ordenadas a los lados de la escena. Tres puertas; dos laterales: la de la izquierda conduce al interior de la casa; la de la derecha, a la cocina. Junto a la de^b foro, que da a la calle, habrá un aparador y encima de éste una garrafa, platos de loza fina, vasos, algunas naranjas, etc. Al lado de aquél, dos garrapiñeras. Al levantarse el telón, aparece el señor Josep, sentado detrás de una mesita en forma de mostrador, que estará colocada a la derecha, en primer término. Don Eugenio, sentado a la primera mesa de la derecha, refrescando y leyendo un periódico. Tofolet, sentado a la mesa de enfrente. De pie, y a su lado, Viçanteta. Algunas mujeres, sentadas en último término, tomando chocolate. Mariana, sirviendo a las mesas.

ESCENA PRIMERA

Viçanteta, Mariana, Tofolet, don Eugenio, el sinyor Josep y dos mujeres.

JOSEP.

¿Què em tinc que cobrar?

MARIANA.

Un sou.³

JOSEP.

Poc m'agrà este ral de plata.

Observando uno que le ha dado Mariana.

MARIANA.

Duga'l; prenga esta pesseta
i cobre's de la so Clara
un gotet d'a huit. *Dándole una peseta.*

TOFOLET.

No hu negues;
jo veig que sempre te gasta
molt de palique. *Señalando a don Eugenio.*

VIÇANTETA.

Tu en tots
els que vénen a esta casa
tens quimera, ⁴ i és precis
que hu prengues en molta calma.
Jo els done per la corrent,
ja veus, que si els escamara,
a soles de les propines
digues, ¿tindria en la caixa
una hermosura de roba ⁵
com la que tinc?

TOFOLET.

¡Sort gitana!
Mentres ací tu servixques...
Pues no hi ha remei, aguanta't.
Ignores tu que mon pare
li donà a l'amo paraula
que d'ací no me trauria
hasta casar-me, i per ara
tu no penses, ni pots...

VIÇANTETA.

TOFOLET.

Però
puc tirar la barca a l'aigua,
i el millor dia m'assente
per lo matí en esta taula,
i al romansero que vinga
en excusa de l'orxata
a gastar en tu brometa,
en eixir porta una calda. ⁶
Voràs com als quatre dies
ningú s'acosta a esta casa:
si no, ¡veges l'escolà!
En quant me guipa, s'esvara;
però jo l'empomaré,
i en agarrar-lo...

VIÇANTETA.

TOFOLET.

¡Estàs gàbia!
Bueno, bueno: ell i eixe ^c atre,
els dos s'enjuassen massa.
Les manies no les curen
els doctors.

VIÇANTETA.

D. EUGENIO.

TOFOLET.

MARIANA.

Oye, muchacha. *Llamando a Viçanteta.*
¡Pues! Ja te crida: ¿què tal?
Vosté, mitja ⁷ i l'aigua clara.

*A una de las mujeres, entrando en la
cocina y saliendo luego con un plato
y una jicara de chocolate y un vaso.*

TOFOLET.

VIÇANTETA.

TOFOLET.

D. EUGENIO.

TOFOLET.

¡Me dóna eixe home una febra!
Jo t'explicaré la causa...
¡Tot mentires!

Llamándola. 45

¡Vicentita!
¿No repares en quin[a] ànsia?...
Ara no vullc que el servixques,
¿hu entens? Que el servixca l'atra.
És precis...

VIÇANTETA.

TOFOLET.

¿Com? Si t'acostes,
no et mire més en la cara.
Però, xica, ¿tu estàs sorda?
Vaig: no prevaliques. ⁸

50

JOSEP.

VIÇANTETA.

TOFOLET.

¡Falsa!
Adiós, pues. *Levantándose.*
Hasta que tornes.
Primer, que em trenque una cama.

VIÇANTETA.

TOFOLET.

*Vase por el foro, entrando nueva-
mente cuando lo marquen los ver-
sos.*

VIÇANTETA.

Estes anaes sol ell fer-les
set voltes a la setmana.
D'ací a un quart torna més manso
que un borrego.

55

*Llegándose a don Eugenio y dando
la espalda a la mesa que ocupaba
Tofolet.*

JOSEP.

Me socarra
eixe chiquillo; cal dir
que ella, en vore'l, ni despatxa
ni sossega en ningun puesto.
Me s'ha olvidat la petaca.

60

TOFOLET.

*Llegando hasta la
mesa donde se la
habrá dejado olvi-
dada.*

JOSEP.

Ja torna; jaçò és el dimoni!
Ell sempre una cosa u atra
s'ha d'olvidar; lo bonico
és que mai pren ni se gasta...

65

D. EUGENIO.

Toma... *Dándole una moneda a Viçanteta.*

CREACIÓ LITERÀRIA: CONTES

CREACIÓ LITERÀRIA: POEMA

Després, passant per davant del valent, seguí el seu camí, girant-li l'esquena amb una confiança despectiva.

Pimentó, acostumat que davant seu tremolàs tota l'horta, es mostrava cada vegada més desconcertat per la sang freda de Batiste.

—És la darrera paraula? —li cridà quan ja era a certa distància.

—Sí; la darrera —contestà Batiste sense girar-se. Seguí endavant i desaparegué en un revolt del camí. Lluny, en l'antiga barraca de Barret, bordava el gos ensumant la proximitat de l'amo.

En quedar sol, Pimentó recobrà la seua supèrbia. «Cristó! I com s'havia burlat d'ell aquell tio!»

Mastegà algunes malediccions i, cloent el puny, assenyalà amenaçador la corba del camí però Batiste havia desaparegut.

—Tu me les pagaràs... Me les pagaràs, morral!

En la seua veu, trèmula de ràbia, vibraven condensats tots els odis de l'horta.

IV

Era dijous i, segons un costum que datava de cinc segles, el Tribunal de les Aigües celebrava una reunió a la porta dels Apòstols de la catedral de València.

El rellotge de la torre del Miquelet assenyalava poc més de les deu, i els llauradors s'ajuntaven en rogles o prenien seient al caire de la pica de la font que hi ha al mig de la plaça; al voltant de la qual es formava una animada garlanda de mantes blaves i blanques, mocadors vermells i grocs o fal·lilles d'indiana de colors clars.

Uns arribaven tirant del ronsal dels seus cavallets amb la sàrria carregada de fems, contents de l'arplega feta pels carreters; altres amb els carros buits, procurant eternir els guàrdies municipals per tal que els deixassen romandre allí; i mentre els vells conversaven amb les dones, els joves es ficaven al cafetí proper, per matar el temps davant la copa d'aiguardent i mastegar el cigar de tres cèntims.

Tota la gent de l'horta que tenia ressentiments per venjar era present, gesticuladora i sorruda, parlant dels seus drets, impacient per deixar anar davant dels síndics o jutges de les set sèquies l'interminable rosari de queixes.

L'agutzil del Tribunal, que duia més de cinquanta anys de lluita amb aquella tropa insolent i agressiva, posava a l'ombra de la portalada ogival les peces d'un sofà de domàs vell i després hi instal·lava un reixat de poca alçada, que cloïa l'espai de vorera que feien servir de sala d'audiència.

La porta dels Apòstols, vella, rogenca, rosegada pels segles, mostrant les seues corcades bel·leses a la llum del sol, formava un fons digne de l'antic Tribunal; era com un dossier de pedra fabricat expressament per a arrecegar una institució de cinc segles.

En el timbal apareixia la Verge amb sis àngels de rígides albes i ales de menut plomatge, galaplens, amb flamejant tupé i pesats tirabuixons, que tocaven violes i flautes, caramelles i tambors. Corrien pels tres arcs sobreposats de la portalada tres garlandes de figuretes, àngels, reis i sants arrecegant-se en dossiers brodat. Sobre pedestals robustos s'exhibien els dotze Apòstols; però tan desfigurats, tan malmesos, que Jesucrist no els hauria coneguts; els peus rosegats, els nassos trencats, les mans tallades; una filera de figures que, més que apòstols, semblaven malalts escapats d'una clínica que mostaven dolorosament els monyons deformats. A dalt, al final de la portalada, s'obria, com flor gegantina coberta d'un teixit de filferro, el rodó vitral de colors que donava llum al temple, i a la part baixa, en la base de les columnes guarnides amb escuts de la Confederació Catalanoaragonesa la pedra estava gastada. Les arestes i els fullatges borrosos pel frec d'innumerables generacions.

En el desgast de la portalada s'endevinava el pas de la revolta i el motí. Prop d'aquestes pedres s'era aglomerat i confós tot un poble; en aquell lloc es va revoltar en altres segles, exaltat i vermell de ràbia, el valencianisme sedició, i els sants de la portalada, mutilats i llisos com mòmies egípcies, en mirar al cel amb els seus caps esberlats, semblava com si sentissen encara la revolucionària campana de la Unió o les escopetades de les Germanies.

L'agutzil acabà d'arranjar el Tribunal i es plantà a l'entrada del reixat, esperant els jutges.

Arribaven solemnes, amb la majestat dels rics llauradors, vestits de negre, amb esparidenyes blanques i mocador de seda dessota l'ample barret. Cada un portava al darrere un següici

de guardes de sèquia, de pícolaires, que abans de l'hora de la justícia cercaven predisposar l'ànim del Tribunal al seu favor.

La gent llauradora mirava amb respecte aquests jutges que havien eixit del seu estament, les deliberacions dels quals no admeten apel·lació. Eren els amos de l'aigua; en les seues mans estava la vida de les famílies, l'aliment dels camps, els dies de regadiu, la manca del qual mata una collita. I els habitants de l'horta immensa tallada pel ritu nodridor, talmant una espina eriçada de pues que eren els canals, anomenaven els jutges pel nom de les sèquies que representaven.

Un vellet magre, corbat, les mans del qual, vermelles i cobertes d'escates, tremolaven sobre el gros gaiato que li pres-tava suport era Quart de Fàitanar; l'altre, gras i majestuós, amb uns ulls petits que gairebé ni es veien dessota els dos grapats de pèl blanc de les celles, era Mislata; poc després arribava Rascanya, un fadrinàs de brusa planxada i cap rodó, com d'un llec; i darrere d'ells anaven presentant-se els altres, fins a set; Favara, Rovella, Tormos i Mestalla.

Ja era allí la representació de les dues hortes; la de l'es-querra del riu, la de les quatre sèquies, la que tanca l'horta de Russafa amb els seus camins de frondós fullatge que van a extingir-se als límits del llac de l'Albufera, i l'horta de la dreta del Túria, la poètica, la de les maduixes de Benimaclet, les xufes d'Alboraia i els jardins sempre exuberants de flors.

Els set jutges es van saludar com gent que no s'ha vist d'una setmana. Després parlaren dels seus assumptes particulars vora la porta de la Catedral. De tant en tant, en obrir-se les mampares cobertes d'anuncis religiosos, s'espargia en l'ambient càlid de la plaça una fresca glopada d'encens, semblant a la respiració humida d'un lloc subterrani.

A dos quarts de dotze, acabats els divins oficis, quan ja no eixia de la basílica sinó alguna devota tocatardana, el Tribunal començà a funcionar.

Segueren els set jutges en el vell sofà; acudí de totes bandes de la plaça la gent de l'horta per aglopar-se al voltant del

reixat, prement els cossos suats, que feien olor de palla i llana basta, i l'agutzil es posà rígid i majestuós, al costat del pal que rematava un ganxo de bronze, símbol de la justícia aquàtica.

Les set «sèquies» quedaren amb el cap descobert, les mans sobre els genolls i l'esguard a terra. El més vell pronuncià la frase de consuetud:

—S'obri el Tribunal.

Silenci absolut. Tota la gentada, guardant un recolliment religiós, s'estava allí, a l'aire lliure, igual que en un temple. El soroll dels carruatges, l'arrossegament dels tramvies, tot l'es-trepit de la vida moderna passava, sense tocar ni commoure aquesta antiga institució instal·lada tranquil·lament en aquell lloc, com si fos el seu casal, insensible al pas del temps, estranya al canvi radical de tot allò que la voltava, incapaç de cap reforma.

Els llauradors es mostraven orgullosos del seu Tribunal. Allò era fer justícia; la pena se sentenciava immediatament, i res de papers, car solament serveixen per a embolicar els homes honrats.

L'absència de paper segellat i de l'escrivà era el que més agradava a unes gents acostumades a mirar amb supersticiosa por l'art d'escriure, per tal com el desconeixen. Allí no hi havia secretaris, ni plomes, ni dies d'angoixa esperant la sentència, ni guàrdies terrorífics, ni res més que paraules.

Els jutges guardaven les declaracions dels testimonis en la memòria i sentenciaven tot seguit, amb la tranquil·litat del qui sap que les seues decisions han d'ésser complides. El qui s'insolentava amb el Tribunal, multa; el qui es negava a complir la sentència, li treien l'aigua per sempre i es moria de fam.

Amb aquest Tribunal, no hi jugava ningú. Era la justícia patriarcal i senzilla del bon rei de les llegendes qui eixia al matí a la porta del palau per resoldre les queixes dels seus súbdits; el sistema judicial del cap de càbila sentenciant a l'entrada de la seua tenda. Així és com els pillets tenen el seu càstic i triomfa l'home honrat i es posa la pau.

I el públic, homes, dones i xiquets, no volent perdre una sola paraula de la sessió, s'estrenyien contra el reixat, retrocedint de tant en tant amb violents moviments d'espatlles per defugir l'asfíxia.

Anaven presentant-se els querellants a l'altra banda del reixat, davant d'aquell sofa tan venerable com el Tribunal.

L'agutzil els recollia les vares i els gaiatos, per considerar-los armes ofensives, incompatibles amb el respecte al Tribunal. Els empenyia després fins a deixar-los plantats a poques passes dels jutges, amb la manta doblegada sobre les mans; i si tardaven a descobrir-se, d'una grupada els arrancava el mocador del cap. Fort! Aquesta gent burleta, calia tractar-la així.

La desfilada de querellants era una contínua exposició de qüestions intricades, que els jutges llecs resolien amb admirable facilitat.

Els guàrdies de les sèquies i els atandadors encarregats d'establir el torn per a regar formulaven les denúncies, i es presentaven els querellats a defensar-se amb raonaments. El vell deixava parlar els fills, que sabien expressar-se amb més energia; la viuda acudia acompanyada d'algun amic del difunt, protector decidit que parlava per ella.

Es posava de manifest l'exaltació meridional en tots els judicis. Enmig de la denúncia del guarda, el denunciat no podia contenir-se:

«Mentida! Allò que deien contra ell és fals i roí. Vollien perdre'l.»

Però els representants de les set sèquies acollien aquestes interrupcions amb mirades furibundes. Allí ningú no podia enraonar mentre no li arribàs el torn. A l'altra interrupció pagaria tants sous de multa. I hi havia tossut que pagava sous i més sous, empès per una rabiosa vehemència que no li permetia callar davant l'acusador.

Sense abandonar el seient, els jutges ajuntaven els caps com cabres jogasseres, xiuxiuejaven sordament alguns segons,

i el més vell, amb veu reposada i solemne, pronunciava la sentència, marcant les multes en lliures i sous, com si la moneda no hagués sofert cap transformació i encara anàs a passar pel centre de la plaça el majestuós Justícia, governador popular de la València antiga amb la gramalla vermella i l'es-corta de ballesters de la Ploma.

Eren les dotze tocades, i les set sèquies començaven de mostrar-se cansades de tant vessar pròdigament la deu de la seua justícia, quan l'agutzil cridà a grans veus Batiste Borrull, denunciat per infracció i desobediència en el regadiu.

Travessaren el reixat Pimentó i Batiste, i la gent encara es va prémer més contra els ferros.

Entre la gentada es veien molts dels qui vivien als voltants de les antigues terres del tio Barret.

Aquest judici retardat seria molt interessant. L'odiat intrús l'havia denunciat Pimentó, i aquest era l'atandador de la partida o districte.

Mesciant-se en les eleccions i gallejant en tota la rodalia, el valent aconseguí aquest càrrec que li donava cert aire d'autoritat i consolidava el seu prestigi entre els veïns, els quals el contemplaven i el convidaven els dies de regada per tal de tenir-lo propici.

Batiste s'estranyava de la injusta denúncia. Estava pàl·lid d'indignació. Mirava amb ulls de ràbia totes les cares conegudes i burletes que s'aglopaven al reixat. Després girà els ulls vers el seu enemic Pimentó, que es redreçava altivament, com l'home acostumat a comparèixer davant del Tribunal i que es creia posseir una petita part de la seua indiscutible autoritat.

—Parle vostè —va dir, avançant un peu, la sèquia més vella; puix per vici secular, el Tribunal, en lloc de valer-se de les mans, assenyalaria amb la blanca espartdenya aquell que havia de parlar.

Pimentó va explicar l'acusació. Aquell home que estava al seu costat, potser perquè era nou a l'horta, creia que el

repartiment de l'aigua era cosa de broma i que podia fer la seua santíssima voluntat.

Ell, Pimentó, l'atandador que representava l'autoritat de la sèquia en la seua partida, havia donat a Batiste l'hora per a regar el blat: les dues de la matinada. Però sens dubte, el senyor no va voler llevar-se a aquella hora i deixà perdre el torn, i a les cinc, quan l'aigua ja pertanyia a d'altres, va alçar la comporta sense permís de ningú i, primer delictive: robà l'aigua als altres veïns; segon delictive: va intentar regar els seus camps oposant-se a viva força a les ordres de l'atandador, la qual cosa constituïa el tercer i darrer delictive.

El triple delinqüent es tornà de tots colors i, indignat per les paraules de Pimentó, no pogué contenir-se:

—*Mentira i recontramentira!*

El Tribunal s'indignà davant l'energia i manca de respecte amb què protestava aquell home.

Si no guardava silenci, se li imposaria una multa. Però, gran cosa eren les multes davant la seua reconcentrada ira d'home pacífic! Seguí protestant contra la injustícia dels homes, contra el Tribunal, que per servidors tenia pillets mentiders com Pimentó.

El Tribunal s'alterà; les set sèquies s'estarrufaren.

—Quatre sous de multa! —digué el president.

Batiste, adonant-se de la seua situació, callà espantat per haver caigut en multa, mentre sonaven a l'altra banda del reixat les rïotes i els udols d'alegria dels contraris.

Restà immòbil, amb el cap baix i els ulls entelats per llàgrimes de ràbia, mentre el seu brutal enemic acabava de formular la denúncia.

—Parle vostè —li digué el Tribunal.

Però en les mirades dels juges es notava poc interès per aquest intrús avalotador que venia a pertorbar amb les seues protestes la solemnitat de les deliberacions.

Batiste, tremolant de ràbia, s'enfarfollà, i no sabia com començar la seua defensa, per tal com la creia justa.

Havia estat víctima d'un engany; Pimentó era un mentider i, a més, el seu enemic implacable. Li digué que l'hora de regar era les cinc, se'n recordava molt bé, i ara afirmava que a les dues; tot per fer-lo caure en multa, per matar uns blats en els quals estava la vida futura de la seua família... Valia, per al Tribunal, la paraula d'un home homrat? Doncs aquesta era la veritat, encara que no podia presentar testimonis. Semblava impossible que els senyors síndics, tots ells seriosos, bones persones, es refiassen d'un brètol com Pimentó...

La blanca espanyola del president ferí una rajola de la vorera, conjurant el xàfec de protestes i faltes de respecte que veia venir.

—Calle vostè.

I Batiste callà, mentre el monstre dels set caps, replegant-se en el sofà de domàs xiuiuejava preparant la sentència.

—El Tribunal sentència... —digué la sèquia més vella; i es féu un silenci absolut.

Tota la gent de l'altra banda del reixat mostrava als ulls una certa angúnia, com si ells fossen els sentenciats. Estaven pendents dels llavis del vell síndic.

—Pagarà el Batiste Borrull dos lliures de pena i quatre sous de multa.

S'escampà entre el públic una remor de satisfacció, i fins una vella començà a picar de mans, cridant «Victor, Víctor», entre les riallades de la gent.

Batiste va eixir del Tribunal que no veia, amb el cap baix com si anàs a topar, i Pimentó es posà prudentment al seu darrere.

Si la gent no s'aparta i no li obre pas, de segur que hauria descarregat els seus punys d'home forçut sobre la gentussa hostil.

Inmediatament s'allunyà. Anava a casa dels seus amos a contar-los el que li havia passat: la mala voluntat d'aquella gent, entestada a amargar-li l'existència. I una hora després, ja més tranquil per les bones paraules dels senyors, emprengué el camí cap a la seua barraca.

Terrible turment! Marxant amb llurs carros curulls de fems o a cavall dels seus ases, sobre les sàrties buïdes, trobà en el camí fondo d'Alborafia molts dels qui havien presenciat el judici.

Eren gents enemics, veïns que no saludava mai.

En passar prop d'ells, callaven, feien esforços per conservar la seua serietat, encara que els relluïa als ulls l'alegre màlícia; però, segons anava allunyant-se, esclataven a la seua esquena riallades insolents, i fins va sentir la veu d'un minyó que imitant el to greu del president del Tribunal, cridava:

—Quatre sous de multa!

Va veure de lluny, a la porta de la taverna de Copa, el seu enemic Pimentó, amb el porró a la mà, ocupant el centre d'un rogle d'amics, gesticulant i expressiu, com si imitàs les protestes i les queixes del denunciat. La seua condemna era tema d'alegria per a l'horta; tots reien.

Redéu! Ara comprenia ell, home de pau i pare bondadós, per què els homes maten.

S'estremiren els seus poderosos braços; sentí una cruel picantor a les mans. Després anà afluixant el pas tant com anava acostant-se a casa de Copa. Volia veure si se'n burlaven al seu davant.

Fins pensà —novetat estranya— d'entrar per primera vegada a la taverna a beure un got de vi, cara a cara amb els seus enemics; però les dues lliures de multa les portava al cor, i es va penedir de la seua generositat. Maleïdes lliures! Aquella penyora era una amenaça per al calçat dels seus fills; s'en-duria el muntonet de *xazos* que Teresa havia airplegat per comprar espanyoles noves als xiquets.

En passar pel davant de la taverna, Pimentó s'amagà amb l'excusa d'omplir el porró, i els amics fingiren no veure Batiste.

El seu aspecte d'home decidit a tot imposava respecte als enemics.

Però aquest triomf l'omplia de tristesa. Com l'odiava, la gent! L'horta en pes s'aixecava davant seu a totes hores, sorru-

CREACIÓ LITERÀRIA: AFORISMES

Tragèdia de Caldesa. Rois de Corella

TRAGÈDIA DE CALDESA

RAONANT UN CAS AFORTUNAT QUE AB UNA DAMA LI ESDEVENC

A tan alt grau l'extrem de ma dolor ateny, que de present me dolc en algun temps sia ver ma tristor finir pugua; en açò passe los infernats, que l'ésser trist me dolida, e só content ma dolor eternament coldre. E, si a ma dolorida pensa alguna hora la mort se presenta, refuse acceptar, per lo delit que la pérdua de ma vida em porta.

¿Com, doncs, serà causa de tanta dolor escriure's pugua?
¿Quin paper sofrerà ésser tint de lletgea de tant crim?
¿Consentrà l'aire que veu se conforme, per a que tanta culpa clarament sia llesta? Obra's l'infern, esperits im-mundes sobreixca; tornen los elements en la confusió primera; mostren-se clar dels damnats les penes, perquè lo món, en terror convertit, alegria no celebre. Estiguen los rius segurs e los monts cuitats córreguen; bullint la mar, los peixos a la riba llance; repose lo sol davall l'habitabile terra, e nunca jamás en nostra vista los seus dau-rats cabells estenga; no es compten pus de l'any los dotze mesos, e sola una nit l'esdevenidor temps comprenga.

Mas, ¿per qué vull ab llarguea de paraules encarrir crim de tant sobreabundant lletgea, la qual, planament raonada, feredat de tan espantable meravella ab si porta, que és impossible los oints, sens gran alteració, les orèlles a tan profanes paraules abandonen?

En la part del món a la qual encara de present de la gentil filla d'Agenor propi nom li resta, en la feroce

bel·licosa província d'Espanya, en lo delitós ameníssim regne de València, dins los murs de la sua major ciutat, regnant aquell que a l'ànimós troià ha succeït en egual ànimo, rei don Joan, una inclita donzella, en bellea sens par, en avísament passant totes les altres, ab gràcia e singularitat tan extrema que seria foll qui en sa presència alguna altra lloàs en estima de tanta vàlua, dellibera, après que en son servir molt temps de mon adolorit viure després tenia, los meus cansats pensaments, ensems ab ma persona, en lo desitjat estrado de la sua falda descansassen.

Llarga història seria tenyir lo paper de les enamorades raons que entre nosaltres, ab mostra d'extrema benivolença, passaven: fengia la bella senyora tant contentament de mos passats servirs e presents paraules, que lo seu ésser en mi transpostava: tot lo que a sa volentat, persona e viure s'esguardava, abandonadament deixà en discreció de ma coneixença. Mas, perquè de mi sols no fos ver paradís en aquest món haver atès, après poc espai de tan reposat estament, tocant a la porta de la casa, dix l'avisada senyora que, per aquella hora, esperava una persona, ab la qual sens tarda desempatxant de molta necessitat breus faenes, a mi tornaria, perquè ab més repos tot aquell jorn algú no tingués poder partir dos persones a les quals extrema benivolença en tan alta e delitosa concòrdia acordava.

Ab esperança de tan discretes noves, romanguí jo sol en la cambra, la porta de la qual ella no s'oblidà, ab fel·tanadura, segellar. No sé si fretura de finestra feia la casa tenebrosa, que a mi paregué, dos hores après migjorn, la nit ab ses escures ales ocupava la terra, o si Apol·lo amagava la sua lluminosa cara, estimant cosa no raonable aquesta casa fos per ell il·luminada a l'hora que tan deshonest crim se cometia.

Així passí la major part d'aquest egipciac dia, sol e acompanyat de molts e dubtosos pensaments. Lo cos, carregat per feixuga càrrega de mortals enuigs, llançant sobre el llit, esperava la fi de tan enutjosa tarda; però, ma pensa tribulada no consentint la mia persona estar segura, fón-me forçat, passejant, seguir la varietat de mos trists e sol·licitis pensaments. Dreçant los ulls a una poca finestra que en lo pati de la casa responia, viu un home

que, ab continença d'esperar algun altre, suaus passos passejava, donant resposta, als qui de la bella senyora demanaven, que en faenes secretes e de gran importància ocupada estava.

O piadosos oïnts! Transportant vostres misericordes penses en mi, diga cascú si semblant dolor a la mia jamés ha sofert, e ab adolorit pensament mirau la tristor que a tal hora ma trista pensa combatia, esperant quina seria la fi que de tan dolorós principi esdevendria. Mas, ¿per qué detinc lo temps, cercant paraules a tanta pena conformes, puix és impossible tan gran tristor raonar se puga? A la fi, restant del dia tan poc que els cavalls de Febo del·là les colones d'Hèrcules en l'occident calcigaven, los meus plorosos ulls mereixqueren veure la tan estimada donzella, que partint-se d'una cambra, gest, paraules, abraçar, ab altres mostres d'amor extrema, d'honestat enemigues, a un enamorat presenta la figura: pràtica, manera, gràcia e gentil continença de la qual d'escriure deïxe, perquè la fi de la present sol esguarda en fer patès quant la granea de ma desaventura les altres totes avança. E, per cas de més adversa fortuna mia, lo darrer comiat al terme de ma oïda arribà, en estil de semblants paraules: "Adéu sies, manyeta!", tancant la darrera sillaba un deshonest besar, lo so del qual les mies orelles ofenè, no de menor ofensa de la que sentran en la trista vall los de la part sinistra, dient-los nostre Redemptor: "Anau, maleïts, al foc eternal!", quan, ab justa sentència, en aquest món formarà les sues darreres paraules.

Partint-se de la casa lo tan estimat enamorat, féu-li present la senyora de una tan loçana e humil reverència, que sol la gonella féu estalvi lo seu genoll esquerre no tocàs la dura terra, senyalant ab la sua bella cara tristor no poca de la sua absència. Acompanyà les sues espatles ab piadosa e enamorada vista, acostant-se après a un pou, que poc espai d'ella distava. Ab la freda aigua assajà apartar de la sua afable cara la color e calor que, en la no sangonosa, mas plaent e delitosa batalla de Venus, prés havia; e, acostant-se al carçre de la mia trista presó o cambra, obrint la porta, fengi alegria de la mia visita, tanta com havia mostrat vera dolor, al que en extrem amava, de la sua partida.

Estava, però, la sua dèlicada persona maculada, sem-

blant a roses ab blancs lliris mesclades, si ab sùtzies mans se menegen; que la persona del galant que ab ella reposat havia, era en extrem no conforme al delicament de tan tendra donzella.

Demanant-me si la sua tarda m'era estada enutjosa, que les faenes que desemparat havia, si no ella present, no era possible se acabassen — O Déu immortal, qui lo món en nombre, pes e mesura regint, les creaturens ab degut orde administran, no refusau altra vegada metre les vostres d'infinít preu estimades espalles en l'estret pal, per acabadament rembre tan profana culpa! —, ab gran treball, l'extrem de ma dolor, los ulls endregats a la terra, me llicencià ab tremolosa llengua formàs, en dos cobles, raons de semblant manera:

"Mourà's corrent la tramuntana ferma
e tots ensems los cels cauran en trossos,
tornarà fred lo foc alt en l'esfera,
i, en lo més fons, del món veuran lo centre;
tinta de sang se mostrarà la lluna
e tot escur lo sol perdrà la forma,
ans que jamés de mi siau servida;
e lo meu cos, del prim cabell fins l'ungla,
mirant-ho vós, sia partit en peeces,
e, tornat pols, no prenga sepultura,
ni reba el món tan celerada cendra,
ni es pugua fer algu gire la llengua
a dir "Bon pos" a l'anima maleta,
si Déu permet mos ulls vos puguen veure.

"E, si és ver vos digui mai "Senyora",
no es trobe en l'any lo jorn de ma naixença,
mas lo meu nom, a tots abominable,
no sia al món persona que l'esmente;
ans, del tot ras de les penses humanes,
sia passat com un vent lo meu ésser;
tinguen per fals lo que fón de mon viure,
e res de mi en lo món no hi romanga.
E, si per cas, del meu cos gens ne resta,
sia menjar als animals salvages:
prenga'n cascú la part d'una centília,
perquè en tants llocs sia lo meu sepulcre,

que, el món finit, no es trobe la carn mia,
ni es pugua fer que mai jo ressuscite."

Conegué, per l'adolorit estil de mes paraules, l'inclita senyora que la granea de sa culpa clarament a mi era palesa; e, ab molles llàgremes, sospirs e sanglots, ab veu tan conforme, gentil e delicada, que no és possible en semblant manera recitar-la, respòs en rims estranys la seguida cobla, acompanyada de gest no estrany al significat de ses paraules:

"Clarament veig que, en la mundana orla,
Déu no ha fet persona tan culpable:
jo us he comès abominable culpa,
tal, que en l'infern no trob pena conforme.
Ès-me la mort més dolça que no sucre
si fer se pot en vostres braços muira.
En vós està que prengau de mi venja:
si us par que hi basti, per vostres mans espire:
o, si velleu, coberta de cellici
iré pel món peregrinant romera.
Déu no farà que el passat fet no sia;
mas, si esperau esmena de mon viure,
jo la faré, seguint a Magdalena,
jo la faré, seguit a Magdalena,
los vostres peus llavant ab semblant aigua."

Si follia és començar lo que és impossible fi atenyga, follia cosa seria assajar escriure los contrasís que ma dolorosa pensa combatien, après d'haver oït resposta de tan humils paraules: volguera, ab preu de ma vida, la sua tan gran erra se pogués rembre. O, quant estimara beure de l'aigua del riu Letes perquè, lo passat absent de la memòria, sol en lo present atengues mon enteniment termel! E fora més alegre, aquesta bella senyora en parts de singlar partida, la sua gentil persona ab tan subtil enteniment fos la part mia, e la sua falla e moble voluntat, de falsa estima guiada, cercàs un cos lleig e diforme, en part d'aquell qui indignament l'havia tractada.

Ab diversitat de tan impossibles pensaments, me parti de la cambra o sepulcre a on tanta pena sofert havia. Acceptant la ploma, que sovint greus mals descansa, la present ab ma pròpia sang pinte, perquè la color de la tinta ab la dolor que raona se conforme.

Quan el govern d'aquell país va prendre mesures havien passat quinze jornades i l'enginyer volava al bo i millor.

Primer feren tocs de cornetí: «Alto!»

I encara volava.

Després engegaren canonades a l'aire.

I seguia volant.

Darrerament s'elevà un aeroplà (amb doble motor) carregat de policia. I els agents ho feren tal com ho tenien disposat els Ministeris de l'Aire i de la Governació.

L'acaçaren llançant-li un llas.

Horror!

L'enginyer inventor era cadàver; i del cadàver no restava sinó l'esquelet.

I trobaren en una fusta de l'aparell aquestes paraules escrites amb estilogràfica:

«Ja és vist: m'haig de morir de fam. Dispensen, però... Me s'ha oblidat d'engrassar la palanca de devallar...»

Visca la pàtria!»

ERA UN ENGINYER

Era un enginyer que inventà un nou aparell per volar, d'aquells sense motor. Per fer les proves oficials demanà la presència de les autoritats, dels companys, dels familiars i del gros públic.

I l'enginyer s'assegué a la banqueta del seu aeroplà novell i començà a volar.

Oh maravella de l'enginy, de la saviesa i de la ciència!

Tots els presents feren aplaudiments. Tots se felicitaven mutuament i joiosa. Tots llançaren l'hurra i el visca al país de l'home de talent que volava sense motor.

Passaren hores i hores i l'aparell encara volava. Quines proves més acabades. Hurra! Visca açò! Visca allò!

I l'aeroplà volant, volant, volant...

Es féu de nit i l'aparell encara volava.

Oh. Prou! Que baixara! Ja era suficient! Era nit i feia serena! Havien de sopar, tots!

I l'aparell volava, volava, volava...

En la nit fosca no ningú veia l'aparell volador en ple èxit.

Prou! Ja era massa provat! A devallar!

I cal! Va volar tota la nit. I tot el matí següent

El públic, boca enlaire es desmaiava bo i esperant descendir l'aviador.

Prou! Prou! Prou!

I va volar tota la tarde i tota la nit, i tot l'altre dia, i encara l'altre, i l'altre, i l'altre...

L'HUMORISTA

L'humorista en veure que moria l'amic filòsof va dir-li:

—Pel que més estimeu, amic que agonitzeu, escriviu-me de l'altre món estant. Pensa que tu mors de fam, ara, i que jo no tardaré en morir de fam, també.

El filòsof escoltava les paraules i les gravava al cervell.

—Seria gran cosa —continuà l'humorista— que jo esbrinara què hi ha de cert després de la mort, sense gens de fadiga per la meua part, mentre tu has passat la vida cavil·lós bo i estudiant problemes de Vida, de Mort i d'Eternitat. Escriviu-me, per favor!

El filòsof morí.

L'amic esperava, impacient, notícies de l'altre món.

I abans de desesperar vingué el correu i li entregà una carta, que firmada per [e]l filòsof deia:

«Antic humorista: Pensa en Déu. Salva l'ànima. Hi ha cel i infern!»

L'humorista quedà fet de pedra. Carta de l'altre món! L'única carta que vingut havia de l'altre món! Preparam-se a ben morir —pensà.

I, efectivament, arrencà el segell de la plica, el va vendre a un col·leccionista milionari i els milers de dolars que obtingué els gastà en ben menjar, en beure bo i en disfrutar força, car ell sabia, de l'amic filòsof, que «una bona vida proporciona una magnífica mort».

UN PARE I UN FILL

Un pare i un fill descassa edat entraren en una fonda per menjar.

En això entrà un senyor i sense dir res se posà a la taula del costat. El cambrer va servir-lo i el senyor, sense convidar ningú, començà a devorar el dinar.

Després entrà un altre senyor que va dir: «Bon dia». I el pare va contestar: «Bon dia tinga». I aquest senyor en començar a menjar va dir: «Vostres ne volen d'esta?» I el pare agrair: «Moltes gràcies».

El fill preguntà:

—Que vosté el coneix, pare?

—No, fill meu, no —el pare respongué—. És l'educació. El primer senyor que ha entrat i res no ha dit, és un mal educat. El segon senyor, que ha saludat i ha convidat, és ben educat. Adonà't del que faça, fill meu, que és bo prendre bons exemples.

El fill se n'adonava de tot cor.

El primer senyor, en acabar el dinar, s'alçà, va pagar al cambrer i sense dir paraula de comiat —mal educat!— va marxar. Poc després el segon senyor, aprofitant que el cambrer era a la cuina, marxà dient a pare i fill: «Vostés ho passen bé!»

En eixir el cambrer en la sala-menjador va notar alguna cosa important per a la seua butxaca i acostant-se a pare i fill va clamar:

—Senyor, senyor! Eixe home ha fugit sense pagar-me! El lladre m'ha fet perdre el valor del seu dinar! I jo sóc un pobre; un pobre. Lladre!

El fill preguntà al seu pare si ells, ben educats, no haurien d'anar-se'n, també, sense pagar.

AQUELL POETA LÍRIC

Aquell poeta líric d'*avant-guerre* dugué una vida triomfal. La seua joventut era la de bohemi, equívoca i dolorosa; però escrigué el llibre de poemes a la lluna i amb la fama i la glòria apercaçà fortuna i amors. Disfrutà tots els plaers al temps que, fulla a fulla, conquistava la palma de la poesia lírica.

I trobà una artista formosíssima, galant, capriciosa, de la qual s'enamorà tendrament.

L'artista dominava el poeta com una nena domina una joguina.

I el poeta regalà l'artista amb flors, joies, sedes i llaminadures fins empobrir com un pobre mendicant.

Allavors el poeta líric volgué escriure un altre llibre de poemes per traure diners; però es trobà impotent, mancat d'inspiració. I es dedicà, miserablement, a plorar i maleir la seua absoluta misèria.

L'artista va dir-li:

—Jo necessite flors, joies, diversions. Diners.

El drama del poeta tingué una afortunada solució. Cada nit de lluna replegava dels carrers i dels jardins aquell argent que baixa del cel amb la claror llunàtica i l'ofrenava a l'amor del seu cor.

Una nit quan el poeta triomfador entrava en la cambra de l'artista, carregat del bell metall, un policia el va detindre.

—D'on robeu aquestes piles d'argent?

El poeta confessà davant el comissari el seu propi deler d'amor, la seua pròpia pobresa i la seua pròpia sortosa fortuna real·legant el que ell sabia argent de la lluna.

—Oh, aquest home. És un lladre i vol passar per foll—va dir el cap de policia.
I el tancaren en la presó.

AQUELL JOVE DE LA FINESTRETA

Aquell jove de la finestreta portava al capdavall dels braços unes mans ben fines. De tots els joves de la Casa de Banca ningú no les lluia tant. En les seues mans radicava la felicitat. Les col·locava damunt un llibre gros on escrivia una lletra caligràfica. Els dits, però, sense exornació d'anells eren plens de tristesa.

Per això acotava el cap i amagava el pit sota l'esquena; i les cames sota la taula de l'oficina; i tenia posada tota la seua personalitat en les mans, cuidades, el jove.

Enamorat dels dits, en un narcisisme sempre novell, pensà com adquiriria uns bons anells, obres d'art, per festejar la seua amor.

I començà d'aforrar.

I al cap d'uns anys, quan tenia en la mateixa Banca del treball dues mil pessetes anà a casa d'un joier afamat.

Al dia següent les mans cobrien, escampades de dits, les pàgines d'un llibre gros i el somriú virginal en els llavis d'un jove.

Les mans dels anells de la finestreta eren felices ja.

Un dia el jove dels dits amb anells anà a un cinema.

Horror! Se botà foc el film de la projecció i el públic, tot espantat, volgué escapar alhora.

Les portes, obertes, no donaven eixida a l'horror clamant.

Hi hagué pressions brutals, magullaments feridors, morts...

Però el jove de la finestreta pogué salvar-se. Corregué els carrers, foll, expandint l'alegria del viure.

Quan va tindre temps mirà els seus dits. Havia perdut els anells a la sortida del cinema incendiari.
Resseguí mentalment la història de l'adquisició, el llibre, el llibre gros de l'oficina, l'incendi de la sala especular...

—Els anells! Els meus anells!

I morí de sobre perquè havia perdut la seua vida.

LA DONA MÉS VELLA DEL MÓN

La dona més vella del món tots la coneixem: és aquella que res no pot fer sense les ulleres.

Jo la vaig conèixer quan ella tenia vuitanta anyades.

Era com ara i no mai els anys li passen.

Sabia tots els racons del poble per anar a prendre el sol. Sabia totes les cantonades per a guaitar els vianants i comentar-los. Sabia tots els brancals de totes les portes on la xarrega és un art i el xiu-xiu una sana biblioteca. Possèia, doncs, la ciència de fer calça.

La dona més vella del món tenia unes ulleres a mida. Amb elles feia tota la vida i sense elles no res podia fer.

Laborava la casa, oïa missa, visitava famílies i, sobretot, feia calça.

Un dia va perdre les ulleres.

No recordava on les havia deixades.

I com li mancaven les ulleres no podia buscar les ulleres perdudes.

No podia fer ni una passa. Quina tristor la de la vella!

I la dona deixà de rentar-se. Quina brutícia damunt l'anciana!

I no pogué fer-se el menjar. Quina magror la seua!

I com vivia tota sola no pogué sortir més de casa, ni conversar amb ningú. Quin càstig el de la vella!

I com res no podia fer, ni envellia!

I no ha pogut morir-se, la dona.

- 119 -

EL MESTRE

El Mestre, el vell Mestre d'escola, es moria de fam perquè l'Estat el tenia separat de l'ensenyança.

I decidí anar en ciutat on trobaria antics deixebles per demanar-los una almoïna en caritat d'haver-los ensenyat les primeres lletres; d'haver-los format el cor.

Primerament trobà un Escultor, glòria del seu país, qui esculpia gestes guerres.

—En açò emplees les meues ensenyances? —va dir el Mestre.

—I en què anava a emprar-les si vós me ensenyàreu a modelar i sentir el patriotisme?

—Però és que aquests homes són indignes del marbre per quant han assolat el món!

—Teniu raó, Mestre, però així guanyo diners.

I segonament trobà un Pintor, glòria del seu país, qui pintava segons l'impressionisme.

—En açò emplees les meues ensenyances? —va dir el Mestre. I en què anava a emprar-les si vos m'ensenyàreu a dibuixar i la teoria dels colors?

—Però és que feu luxúria pintant nus!

—Sí, Mestre, teniu raó. Però així guanyo diners. I tercerament trobà un Escriptor, glòria del seu país, qui feia novel·les.

—En açò emplees les meues ensenyances? —va dir el Mestre.

—I en què anava a emprar-les si vós me ensenyàreu a escriure?

—Però és que destruïu la bellesa natural del llenguatge!

—Ja em dieu la veritat, Mestre; però així guanyo diners.

I quartament trobà un frare força virtuós que vivia en fama de santedat.

—Vós sou, estimat deixeble, qui heheu empleat bé les meues ensenyances! —va dir el Mestre.

A l'Hostal on parava el Mestre de tanta notabilitat entrà el gran Escultor per dur-li riques teles per ben vestir-lo. I el gran Pintor per dur-li saborores viandes. I el gran Escriptor per dur-li una bossa amb monedes d'or. Tots tres procuraren no morira de fam el vell Mestre d'escola, ben agràtis.

I el frare, gran Virtuós en aquelles terres, entrà a l'Hostal per dur-li i compartir-se la seua absoluta pobresa.

El Mestre, davant dels quatre, va dir:

—Com ja sabeu, he vingut a Ciutat per demanar-vos almoïna car allà a la muntanya me moria de fam. I ara veig clarament que si els meus antics deixebles haveren estat fídels seguidors dels meus consells, ací m'enterrarien, mort de fam. Heheu fet bé vosaltres, Escriptor, Pintor i Escultor, d'ésser tal com sou. I tu, Virtuós fraret, procura no seguir mai més les meues antigues ensenyances perquè te veig impossibilitat de portar al Mestre, que tant estimes, ni un rossegó de pa. I retornà ric i feliç al Poble, mantenint la seua Pedagogia.

CANT DE VICENT

*... a unes tres milles de la mar, a la banda
occidental del riu Guadalquivir, sobre el qual
hi ha cinc ponts...*

SAN JUAN TARSOR DILLON.

PENSE que ha arribat l'hora del teu cant a València.
Temies el moment. Confessa-t'ho: temies.
Temies el moment del teu cant a València.
La volies cantar sense solemnitat,
sense Mediterrani, sense grecs ni llatins,
sense picapedrers i sense obra de moro.
La volies cantar d'una manera humil,
amb castedat diríem. Veies el cant: creixia.
Lentament el miraves créixer com un crepuscle.
Arribava la nit, no escrivies el cant.
Més avant, altre dia, pots ser quan m'haja mort.
Pots ser en el moment de la Resurrecció
de la Carn. Tot pot ser. Més avant, si de cas.
I el tema de València tornava, i se n'anava
entre les teues coses, entre les teues síl·labes,
aquells moments d'amor i aquells moments de pena,
tota la teua vida —sinó tota la vida,
allò que tu saps de fonamental en ella—
anava per València, pels carrers de València.
Modestament diries el nom d'algun carrer,
Pelayo, Gil i Morte... Amb quina intensitat
els dius, els anomenes, els escrius! Un poc més,
i ja tindries tota València. Per a tu,
València és molt poc més. Tan íntima i calenta,
tan crescuda i doiguda, i estimada també!

58

Els carrers que creuava una lenta parella,
els llargs itineraris d'aquells dies sense un
cèntim a la butxaca, algun antic café,
aquella lletoria de Sant Vicent de fóra...
La casa que estrenàreu en estrenar la vida
definitivament, l'alegre veïnat.
El metge que buscàveu una nit a deshora,
la farmàcia de guàrdia. Ah, València, València!
El naixement d'un fill, el poal ple de sang.
Aquell sol matiner, les Torres dels Serrans
amb aquell breu color inicial de geranis.
Veus, des del menjador, per la finestra oberta,
Benimaclet ací, enllà veus Alboràia,
escoltes des del llit les sirenes del port.
De bon matí arribaven els lents carros de l'horta.
Els xiquets van a escola. S'escolta la campana
veïna de l'església. El treball, el tenaç
amor a les paraules que ara escrius i has dit sempre,
des que et varen parir un dia a Burjassot:
com mames la llei vares mamar l'idioma,
dit siga castament i amb perdó de la taula.
Ah, València, València! Podria dir ben bé:
Ah, tu, València meua! Perquè evoque la meua
València. O evoque la València de tots,
de tots els vius i els morts, de tots els valencians?
Deixa-ho anar. No et poses solemne. Deixa l'èmfasi.
L'èmfasi ens ha perdut freqüentment els indígenes.
Més avant escriuràs el teu cant a València.

59

Si jo anés lluny no sé on me detindria;
en cada cim faria el cap enrere;
de dalt estant voria ma València
i el món restant em semblaria pobre.
Ni aquell carrer de gratacels immensos
ni aquell saló de dansarines belles
ni aquell brogit de màquines i màquines...
Sols esta pau, este cel i esta terra...
També, esta mar.
Si jo anés lluny, la proa
del meu vaixell sabia — cada dia—
tota l'enyor d'un únic meridià.
Tan sols de nit resseguint les estrelles
mon esperit tornaria's seré
en esguardar el banderí de l'Óssa.

Aforismes. Joan Fuster

Escriure — fer literatura— és tot això que vostés
diuen, i, de més a més, una forma de venjança.

Cada paraula és ja, en si, una perífrasi.

Certes ironies de Josep Carner em fan l'efecte que
ell, el poeta, té l'elegància cansada de qui «ha llegit tots
els llibres» i que, tanmateix, troba divertit — *només* troba
divertit— d'escriure'n més pel seu compte.

El pitjor del plagi no és que sigui un robatori, sinó
que és una redundància.

La literatura és un prejudici petit-burgés.

(Josep M.ª Castellet, a qui li ho dic, em contesta que això és precisament una idea petit-burgesa. Potser, i aleshores, tant més a favor meu.)

Els gèneres literaris més desdenyables i repulsius poden ésser il·lustrats genialment. De fet, el melodrama ho fou per Shakespeare; el fulletó, per Dostoievski; la filosofia, per Hegel; la «gatada», per Aristòfanes.

Hi ha una mena d'escriptors que podrien definir-se com «senyors que mai no han llegit Plató». Per exemple: Pío Baroja.

L'obra de Franz Kafka tendeix a allò que abans se'n deia el «conte filosòfic». Per més estrany que sembli, està en la línia de Swift i de Voltaire, i del *Quixot*, i de certes faules recents, tipus *Brave New World*. Entenent, però, que els «contes filosòfics» de Kafka tenen més al darrere, més que no pas una filosofia, una desolació.

¿Eugeni d'Ors? Sí, home! Aquell ancià intel·lectual francès de dreta!

De l'estil literari. — No sempre la senzillesa és compatible amb l'exactitud.

Per regla general, la literatura catalana moderna és una literatura feta per marits insatisfets, sedentaris i no enganyats — i per capellans. D'aquí que resulti definitivament fada i, sobretot, reiterativa.

Salvant tots els respectes, Marcel Proust em sembla la correspondència exacta, en literatura, de la goma de

mastegar — del xiclet, vaja.

Els adjectius són sempre subjectius.

Shakespeare. — El millor passatge de *Romeo i Julieta* és l'obertura de Txaikovski.

I qui sap si, després de tot, el destí de Romeo era d'ésser cornut!

Descriure és inventariar: una activitat subalterna, de notaris o de novel·listes dolents.

Hi ha estils literaris que són incompatibles amb la màquina d'escriure.

Donant un vocabulari més o menys suggestiu, la filosofia és *gairebé* una qüestió de sintaxi, com la poesia és *gairebé* una qüestió de prosòdia.

A fi de comptes, valorar la cultura pel seu grau d'utilitat, potser serà — tal com estan posant-se les coses— l'única manera de salvar-la.

Escrivim pensant en els nostres enemics: o per fer-hi proselitisme, o per corrompre'l.

Admiro molt l'obra de Salvador Espriu, entre altres raons més serioses, perquè ha intercalat una mica de semitisme enmig d'una literatura de tantes pretensions hel·lèniques com la catalana del Noucents.

Joyce. — L'Ulisses, només podia escriure'l un devot pervertit, un ex-alumne depravat de col·legi de religiosos.

Diu Mauriac que el fi de la literatura novel·lada és

«coneixença de l'home». De l'home que l'escriu, en tot cas — penso jo.

És sorprenent, quantes ximpleries podem dir pel nostre compte — i el que em sembla pitjor: amb la consciència tranquil·la— , emprant-nos en la cita d'un autor il·lustre.

Penso que la poesia que pertoca de fer en el nostre temps hauria d'ésser una poesia informada per la ira o pel sarcasme. O per la ira, simplement: perquè, en últim terme, el sarcasme no és sinó una ira atenuada per la insídia.

Montaigne. — Ell deia, referint-se als seus millors escrits: «*Mes sognes que voici...*» ¿No hauria estat millor dir: «*Mensognes que voici...*» I com Montaigne, tothom. Escriure és fer comèdia.

Amb bons sentiments es fa mala literatura; amb sentiments perversos, també. En general, es fa sempre mala literatura — sobretot a base de sentiments.

És sorprenent la quantitat de bajanades que Baudelaire va escriure en vers. No us ho hauríeu pensat mai!

Ja ho saben vostés: en poesia, hi ha teories que reposen sobre la inspiració, i n'hi ha d'altres que donen la primacia al càlcul. Hi ha bons poetes *inspirats*, i bons poetes *calculadors*. Tanmateix, si bé es mira, la inspiració no és sinó un càlcul, però tan ràpid i misteriosament automàtic, que gairebé no sembla un càlcul.

Només hi ha una manera seriosa de llegir, que és

rellegir.

Els llibres no *supleixen* la vida, però la vida tampoc no supleix els llibres.

Tots els versos ja estan fets. Parlem de poesia, doncs.

Els versos que canten l'amor sortós han estat escrits *després*, ja en una estona de tedi o de desesperació — i per tal de remeiar-la.

En realitat, si bé es considera, resulta que els poetes importants s'han limitat sempre a fer versos a la lluna.

Poe — ho deia ell mateix— era artificial per naturalesa. La majoria de nosaltres, pobres!, intentem ésser, o aparéixer, naturals a força d'artifici.

Les metàfores — les bones metàfores— no són sinó definicions imprevistes: dir la mateixa cosa, però per sorpresa. És una manera de dissimular-ne la trivialitat, i per això els poetes, l'usen copiosament.

La primera obligació d'un escriptor és de fer-se llegir.

Les poques lectures aparten de la vida; les moltes ens hi acosten.

Per a un escriptor, la bilis pot ésser un bon ingredient